

CENTRI CIVILNIH INICIJATIVA
ЦЕНТРИ ЦИВИЛНИХ ИНИЦИЈАТИВА

A A A A A

Faza 2

A A

A A A A A

Svibanj 2012.

Projekt „Lokalna uprava za kvalitet života građana – faza 2” financira Europska unija
Stavovi izneseni u ovom dokumentu odgovornost su CCI i ni u kom slučaju ne predstavljaju stavove EU

I UVOD.....	3
O Projektu.....	3
Pristup kvaliteti života.....	4
Osvrt na europsko mjerenje kvalitete života.....	4
Metodologija	5
Opći podaci o općini Široki Brijeg.....	9
1. Ekonomska situacija	10
2. Stanovanje i lokalno okruženje	14
3. Obrazovanje, zaposlenje i vještine.....	16
4. Struktura domaćinstva i odnosi u obitelji.....	18
5. Zdravlje i zdravstvo	19
6. Infrastruktura u općini	21
7. Životna sredina	21
8. Subjektivno bogatstvo.....	22
9. Uočeni kvalitet društva	23
III POREĐENJE MEĐU PROMATRANIM GRADOVIMA I OPĆINAMA	34
1. Poređenje među promatranim općinama i gradovima po setovima indikatora objektivne kvalitete života	34
SPISAK PORETKA OPĆINA/GRADOVA PREMA OBJEKTIVNOJ KVALITETI ŽIVOTA	41
2. Poređenje među promatranim općinama i gradovima po indikatorima subjektivne kvalitete života	42
IV Zaključak.....	45
ANEKS I – izračunavanje vrijednosti setova indikatora za Općinu Široki Brijeg.....	47
ANEKS 2 - Uporedne tabele subjektivne i objektivne kvalitete života građana	52
ANEKS 3 – tabelarni pregled vrijednosti korištenih za mjerenje kvalitete života.....	54

I UVOD

O Projektu

Centri civilnih inicijativa (CCI) su krajem 2010. godine započeli projekt „Lokalna uprava za kvalitet života građana – faza 2“, financiran od strane Europske unije, koji predstavlja svojevrsan unaprijeđeni nastavak prve projektne faze koja je trajala u razdoblju 2008. – 2010. godine. Osnovni cilj projekta je unaprijediti kvalitet života građana u onim segmentima koji su u cijelosti i djelimice u nadležnosti i odgovornosti lokalne uprave, ili lokalna uprava realno može utjecati na njihovo unapređenje. Projekt je pokrenut u 14 općina/gradova BiH koje su izabrane na temelju utvrđenih kriterija koji uključuju različit stupanj razvijenosti, urbanu i ruralnu orijentaciju, te teritorijalnu raznolikost¹.

Nadgledanjem rada lokalnih vlasti i kreiranjem baze podataka sa rezultatima nadgledanja uspostavlja se praksa neovisnog praćenja rada lokalnih vlasti u kontekstu kvalitete života građana, ali i stvara temelj za kontinuirano praćenje trendova u kvaliteti života građana.

(Grado)načelnici općina/gradova i lokalna administracija generalno trebaju pokazati više menadžerskih sposobnosti i uložiti više napora kako bi unaprijedili kvalitet života običnog čovjeka, u svakom pogledu. U tom smislu, kroz ovaj Projekt provodi se niz aktivnosti u ciljnim općinama/gradovima, koje bi trebale rezultirati odgovornijim i transparentnijim radom lokalne uprave.

Ono što je posebno zanimljivo, dio aktivnosti bit će usmjeren na pokretanje lokalnih kampanja, a u pravcu rješavanja problema na lokalnoj razini, koji budu identificirani kroz spomenuti proces monitoringa lokalne uprave i kvalitete života građana. U te kampanje bit će uključeni građani i lokalne NVO, kojima će biti pružene obuke kako bi mogle nastaviti slične aktivnosti i nakon okončanja Projekta.

Pored navedenih aktivnosti, cilj je i revitalizirati neke stare i uspostaviti nove mehanizme sudjelovanja građana u javnom životu i procesu donošenja odluka, kako bi se istovjetno povećala dvosmjerna komunikacija sa građanima, a ne samo jednosmjerna, kojom se građanima samo prezentiraju već gotove odluke i informacije, bez traženja povratne informacije i mišljenja.

Projekt potiče izravno uključivanje građana između ostalog i kroz forume odgovornosti i proračunske fokus grupe. Na Forumima odgovornosti (grado)načelnici imaju priliku da javnosti prezentiraju buduće planove i referiraju što su uradili tijekom svog mandata, a građani imaju priliku da postave pitanja o aktualnim problemima u svojoj zajednici.

Na proračunskim fokus grupama okupljaju se interesne skupine iz pojedinih oblasti gdje postoji određen problem, te se daju komentari na nacrt proračuna, u smislu izdvajanja neophodnih za rješenje određenog problema, ali se također evidentira postoje li mogućnosti

¹ Izabrane općine/gradovi su: Banja Luka, Tuzla, Novo Sarajevo, Mostar, Dobo, Pale, Foča, Trebinje, Bihać, Travnik, Široki Brijeg, Livno, Bijeljina i Zenica.

da se npr. kroz donošenje ili izmjene javnih politika na lokalnoj razini sustavno riješe određeni problemi građana.

Obzirom će se okončanim i ovim novim Projektom zaokružiti cjelokupan mandat aktualnih lokalnih vlasti, ovo i druga izvješća o kvaliteti života pomoći će građanima pri donošenju odluke na narednim lokalnim izborima. Jedna od aktivnosti u tom razdoblju bit će i praćenje predizborne kampanje u ciljnim općinama/gradovima, odnosno realizacije obećanja datih u predizornoj kampanji onih (grado)načelnika koji osvoje vlast na lokalnim izborima 2012. godine.

Upitnici, sastavljeni od strane istraživačkog konzorcija, sadržavali su pitanja o raznim životnim oblastima sa naglaskom na zaposlenost i radne uvjete, stanovanje, obitelj, društveno i političko sudjelovanje, kvalitet društva, te subjektivno bogatstvo. Prvu obradu podataka proveo je Istraživački centar u Berlinu (WZB). Dodano je nekoliko makro indikatora s ciljem pronalaženja i analiziranja veze između individualnih izvješća (npr. primanja domaćinstva) i društvenog stanja cijele države (npr. BDP po glavi stanovnika).

Istraživanje o kvaliteti života predstavlja prvi pokušaj velikih razmjera kako bi se istražio kvalitet života u širokom spektru država, naglašavajući izazove sa kojima se suočava EU u kontekstu proširenja.

Ovo istraživanje pružilo je jedinstvenu priliku poređenja kvalitete života u europskim državama prije i poslije pristupanja, budući je novi talas europskog istraživanja o kvaliteti života planiran za početak 2007. godine, kada je novi broj zemalja već imao dovoljno „staža“ u Uniji. Istraživanje je stvorilo istinitu sliku objektivnih, kao i subjektivnih aspekata života u proširenoj EU. Ipak, postojala su i ograničenja u prikupljanju podataka. Iako uzorak od oko 1.000 ispitanika po zemlji pruža generalni profil populacije, nije bio dovoljan za detaljnije analize podgrupa kao što su doseljenici ili samohrane obitelji. Štoviše, široki spektar tema na koje se odnosi upitnik jeste veoma bitna karakteristika istraživanja, ali je ipak nedovoljan za neku dublju analizu pomenutih tema. Pojedini vidovi kvalitete života su izmjereni mnogo manjim skupom indikatora nego što je inače potrebno u visoko specijaliziranim istraživanjima. Međutim, osnovni adut ovog istraživanja je što pruža uvid u glavne aspekte kvalitete života, obuhvatajući oboje, objektivno i subjektivno gledište.

Upravo ovakav, i objektivni i subjektivni pristup, bio je uzor dizajniranju metodologije praćenja i mjerenja kvalitete života u ciljnim općinama/gradovima u BiH.

Metodologija

U prvoj fazi Projekta, CCI je u dva navrata objavio izvješća o stanju kvalitete života u ciljnim općinama/gradovima, međutim ključni nedostatak bio je nepostojanje sustava vrednovanja indikatora i pretvaranja svih dobijenih pokazatelja u numeričke pokazatelje, kojim bi se u konačnici mogle rangirati općine/gradovi, odnosno kako bi im mogao biti dodijeljen indeks kvalitete života. Iako su, radi različite veličine općina/gradova i broja stanovnika, svi pokazatelji pretvarani u vrijednosti u odnosu na broj stanovnika i postotke vrijednosti, bilo je moguće rangirati općine/gradove samo prema jednom indikatoru, ali ne i u zbirnom rezultatu. Također, nedostajao je segment osobnog (ne)zadovoljstva građana pojedinim oblastima kvalitete života.

Radi otklanjanja ovih problema i unapređenja procesa praćenja kvalitete života u ciljnim općinama/gradovima, u drugoj projektnoj fazi, CCI je pristupio Centru za kvalitet iz Kragujevca, sa zahtjevom za unapređenje alata za mjerenje kvalitete života. Tim Centra za kvalitet, na čelu sa prof. dr Slavkom Arsovskim, kreirao je metodologiju mjerenja kvalitete života, koja je u smislu setova indikatora koji su se posmatrali bila usklađena sa europskom praksom mjerenja kvalitete života. Metodologija se temeljila na prikupljanju podataka kroz

anketni upitnik, i prikupljanju podataka od relevantnih institucija koje istima raspolazu (općine/gradovi, javne ustanove i poduzeća, zavodi za statistiku i zapošljavanje, itd.). Također, vrednovanje indikatora bilo je jednostavnim matematičkim formulama svedeno na indeksne vrijednosti, čime su se stvorile pretpostavke za jasnija poređenja dobijenih parametara, kako po horizontali tako i po vertikali, odnosno i među posmatranim općinama/gradovima, a i unutar jedne općine/grada tijekom duljeg vremenskog razdoblja.

a) Metodologija prikupljanja podataka

Primarni izvor informacija za jedan dio indikatora bili su razni službeni dokumenti² koje su objavljivale lokalne uprave i druge institucije, korespondencija sa kontakt osobama u općinama/gradovima i javnim poduzećima koje su dostavljale odgovore na postavljena pitanja, zabilješke sa praćenja sjednica SO/OV, te druga analitička izvješća urađena u proteklom razdoblju. Sekundarni izvor informacija bili su podatci objavljivani u medijima i internet prezentacijama lokalnih uprava i javnih poduzeća, te podatci zavoda za statistiku RS i FBiH, zavoda za zapošljavanje, te entitetskih i kantonalnih MUP-ova.

Drugi dio podataka prikupljen je anketnim upitnikom koji je proizveo Centar za kvalitet, u suradnji sa CCI projektnim timom. Anketni upitnik sadržavao je ne samo ona pitanja koja su se odnosila na zadovoljstvo građana pojedinim oblastima kvalitete života, nego i sva ona pitanja koja su trebala da posluže za indeksno izražavanje pojedinih indikatora, a do čijih vrijednosti nije bilo moguće doći izravnim putem. Npr., projektni tim ustanovio je da općinske/gradske i druge službe ne raspolazu bitnim podacima (ni preciznim niti procjenom) kao što su struktura vlasništva i površina stambenog prostora, prihodi domaćinstva, procjena siromaštva, te niz drugih pokazatelja. Također, bitan podatak u ocjeni ekonomskog stanja koji ne postoji na lokalnoj razini, a to je bruto domaći proizvod (BDP), pa je za potrebe ovog izvješća korištena formula za procjenu BDP-a na općinskoj/gradskoj razini preuzeta od Federalnog zavoda za razvoj.

Svi prikupljeni podaci softverski su obrađeni kako bi iz njih bilo moguće izvesti numeričke pokazatelje u indeksnom formatu, kako je zahtijevao definirani alat za mjerenje kvalitete života.

b) Socio-demografske i druge odlike uzorka anketiranja

Veličina uzorka stratificirana je i kvotirana na osnovu procjene broja stanovnika ciljnih općina/gradova, a kako bi se zadovoljio osnovni kriterij da statistička greška bude manja od 10%. Svaka općina/grad je jedan stratum, a stratumi nisu, kao što je to uobičajeno, u potpunosti proporcionalni veličini općine/grada nego su definirane kvote od 80, 100, 120 i 150 ispitanika, ovisno od veličine općine/grada. Na taj način smo izbjegli da iz malih općina imamo premalo ispitanika i da zaključivanje i poređenje rezultata sa većim

² Službeni glasnici, proračuni općina/gradova, Izvješća i programi rada, odluke, zaključci, rješenja, te strategije razvoja i druge studije

općinama/gradovima bude nepouzđano. Ukupno je anketirano 1.532 ispitanika u 14 ciljnih općina/gradova. Ključni princip bio je slučajni uzorak, uz poluzadatu komponentu koja se ogledala kroz prethodno definiran odnos muškaraca i žena, te ruralnu i urbanu orijentaciju ispitanika.

c) Vremenski okvir

Prikupljanje podataka iz institucija obavljeno je krajem 2011. i početkom 2012. godine, a kao referentna datumska točka korišten je 31.12.2011. godine. Dio podataka prikupljen anketnim istraživanjem proveden je u ožujku 2012. godine. Međutim, veoma značajan dio podataka i informacija bitnih za narativni dio izvješća o kvaliteti života građana i rada lokalne uprave prikupljan je tijekom cijele 2011. godine kroz kontinuirano praćenje rada lokalnih vlasti i društvenih dešavanja na području ciljnih općina/gradova.

d) U A AA

Problemi u radu tijekom prikupljanja podataka, istraživanja i izrade izvješća bili su raznoliki. Sporost dostavljanja nekih traženih informacija, dostavljanje nepreciznih, uopćenih ili netočnih informacija, čak i skrivanje informacija, različiti podatci iz različitih izvora po istom parametru, te maglovite i neprecizne stavke u proračunima općina/gradova, bile su osnovne prepreke.

Iako je projektni tim veliki napor uložio za jasno definiranje anketnog upitnika, te isti uspješno testirao na području općine Bijeljina, uočen je niz problema tijekom provođenja ankete. Različita percepcija pojmova korištenih pri ispitivanju, ali i drugi praktični problemi pratili su istraživače u njihovom radu, što je tražilo dodatni vremenski angažman i napor u adekvatnim pojašnjenjima upita koji su se postavljali. Razlika između kvalitete vode i kvalitete vodoopskrbnog sustava, razlika u razumijevanju pitanja vezanih za zadovoljstvo infrastrukturom u smislu je li ispitanik koji odgovara korisnik određene oblasti infrastrukture, ili kao netko tko nije korisnik (npr. grijanje, gradski vodovod) može dati odgovor na postavljeno pitanje, samo su neke od prepreka na koje se nailazilo.

Postotak odbijanja ispitanika da sudjeluju u anketi kretao se od 10% pa čak i do 40%. Zanimljiv broj ispitanika odustao je tijekom samog ispitivanja.

Pored toga, za pouzdaniji analitički prikaz potrebno je bilo uzeti u obzir i različite nadležnosti koje imaju lokalne uprave u RS i FBiH, obzirom na postojanje srednje razine vlasti u FBiH.

e) Metodologija vrednovanja indikatora

A – Najprije su definirane dimenzije kvalitete života:

1. Ekonomski aspekt
2. Socijalni aspekt
3. Aspekt životne sredine
4. Aspekt znanstvenog i tehnološkog razvoja

Vrednovanje kvalitete života u općinama/gradovima urađeno je sa prve tri dimenzije³.

B – Definiranje setova indikatora po dimenzijama kvalitete života

Kreirana je jednostavna tabela sa definiranjem poretka i vrijednosti setova indikatora objektivne kvalitete života. Poredak za setove indikatora su određeni na osnovu istraživanja i dobre prakse drugih, prije svega, razvijenih zemalja (EU, SAD, Engleska i Novi Zeland).

Maksimalna vrijednost indeksa objektivne kvalitete života je 80, jer se ocjena pojedinačnih indikatora svodila na raspon od 1 do 10, a time i setova indikatora svođenjem na vrijednost 10. Poredak seta indikatora daje konkretan utjecaj tog seta na indeks kvalitete života (dato u zadnjoj koloni setova indikatora (na primjer $14,4 \cdot x/50$). Također, moguće je za maksimalnu vrijednost indeksa kvalitete života uzeti i 1 (kakvi se prikazi uglavnom daju kod mjerenja kvalitete života za države po nekim postojećim metodologijama), a to se dobija preko jednostavne proporcije $1 \cdot y/80$, gde je y izračunata vrijednost kvalitete života za neku nižu jedinicu posmatranja, u našem slučaju za općinu.

C – Izračunavanje vrijednosti setova indikatora

(1) Prvo su definirani indikatori koji ulaze u svaki set indikatora. Indikatori unutar jednog seta mogu da budu izlistani u većem ili manjem broju, ovisno od različitih faktora, prvenstveno dostupnosti potrebnih podataka za njihovo izračunavanje, ali i realnih raspoloživih resursa i kapaciteta koji diktiraju do koje mjere je moguće ići u dubinu svakog seta indikatora.

(2) Pribavljanje informacija za svaki pojedinačni indikator vršeno je u obliku podobnom za numeričko izražavanje. Dio informacija dobijen je u kvantitativnim, a dio u kvalitativnim iskazima.

(3) Uređivanje vrijednosti indikatora da budu pogodni za ekspertno ocenjivanje i statističku obradu.

(4) Statistička obrada dobijenih podataka i informacija

(5) Dodjeljivanje numeričkih vrijednosti za dobijene kvantitativne vrijednosti (od 1 do 10) i utvrđivanje prosječne vrijednosti ocjene za svaku općinu/grad pojedinačno.

(6) Dodjeljivanje poretka i vrijednosti za svaki kvalitativni iskaz (primjer u tabeli)

Indikator	Kvalitativni iskaz					
Subjektivno ekonomsko naprezanje	Veoma lako	Lako	Prilično lako	Sa poteškoćama	Teško	Sa velikim teškoćama
Poredak/vrijednost	10	8	6	4	2	1

³ Aspekt znanstvenog i tehnološkog razvoja u potpunosti je izostavljen iz istraživanja, obzirom da je doprinos lokalnih zajednica u BiH minimalan i zanemarljiv kada je u pitanju ova oblast

Nakon dodjeljivanja vrijednosti, izračunata je ocjena za svaki indikator pojedinačno, i samu općinu/grad.

Maksimalna vrijednost za svaki indikator je 10, minimalna 1.

Dobijene vrijednosti indikatora se svode na vrijednost 10, a preko jednostavnog odnosa datog u svim tabelama setova indikatora (ovisno od broja indikatora za svaki set: npr – $9,6 \cdot x/30$; $13,6 \cdot x/40$; itd, pogledati Aneks 1.)

D – dobijanje indeksa objektivnog kvaliteta života

Indeks kvalitete života se dobija prostim zbirom dobijenih vrednosti setova indikatora i može iznositi maksimalno 80 bodova za općinu/grad. Kao što je ranije pojašnjeno, ovo se može svesti na skalu od 0 do 1.

E – indeks subjektivne kvalitete života

Subjektivni indeks kvalitete života temelji se na kvantitativnim ocjenama zadovoljstva ispitanika pojedinim komponentama kvalitete života, na skali od 1 do 10. Maksimalna ukupna vrijednost indeksa subjektivne kvalitete života je 30, a princip izračunavanja je isti kao i za objektivni indeks kvalitete života.

A AA A Ć eg

Općina Široki Brijeg⁴ je administrativno, gospodarsko, kulturno, prosvjetno i vjersko središte Zapadnohercegovačkog kantona. Granične općine su Posušje, Grude, Ljubuški, Čitluk i Mostar. Površina općine Široki Brijeg je 388 km². Sam grad se nalazi na magistralnom putnom pravcu Mostar - Split, a od Mostara je udaljen tek dvadesetak kilometara. Široki Brijeg je cestovno čvorište u kojem se križa nekoliko značajnih cestovnih putnih pravaca. Općina Široki Brijeg broji cca. 26.304 stanovnika.⁵

Nakon lokalnih izbora 2008. godine, dužnost načelnika općine po drugi put zaredom obnaša Miro Kraljević (HDZ BiH), a stranke sa najvećim brojem mandata u Općinskom vijeću (OV) Široki Brijeg su Hrvatska demokratska zajednica BiH i Narodna stranka Radom za boljitak sa po 9 mandata. 4 mandata ima HSP BiH, a 3 je imao HDZ 1990. No, dvoje vijećnika je istupilo iz HDZ 1990, te su postali nezavisni vijećnici, a stranački sastav u OV-u trenutno izgleda kao u dijagramu koji slijedi⁶:

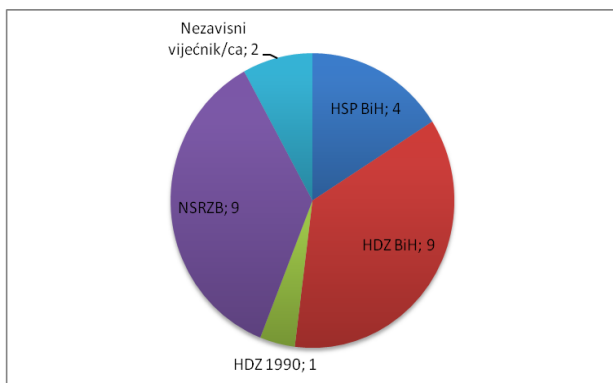
⁴ Kratki dokumentarni film o Širokom Brijegu možete pogledati na ovom linku:

http://www.sirokibrijeg.ba/index.php?option=com_content&task=view&id=1732&Itemid=96

⁵ Procjena Federalnog zavoda za statistiku, zaključno sa 31.12.2011. godine

⁶ Pregled vijećnika OV Široki Brijeg možete vidjeti na ovom linku:

http://www.sirokibrijeg.ba/index.php?option=com_content&task=view&id=17&Itemid=213

Načelnik općine: Miro Kraljević (HDZ BiH)
 Predsjednik OV: Nedjeljko Bokšić (HSP BiH)
 Zamjenik predsjednika OV: Ante Čolak (HDZ BiH)

1. Ekonomska situacija

Iako je Proračun općine Široki Brijeg za 2011. godinu usvojen 28.01.2011. godine u iznosu od 9.768.400, isti je 13.11.2011. godine rebalansiran, te je povećan na 9.783.400, a razlog za povećanje istoga je bio taj što je u prihodovnoj strani trebalo integrirati nove prihodovne stavke i to: naknada za hidro-akumulacijske objekte za potopljena područja od strane EP HZ HB, te prihod od FBiH. Unatoč ovome, jasno je kako je Proračun općine i u ovoj godini izrazito egzistencijalni, s obzirom da su kapitalna ulaganja planirana u ukupnom iznosu od svega 632.000 KM, odnosno 6,45% Proračuna. U nastavku se nalazi tabela sa pregledom iznosa Proračuna od 2009.-2011. godine.

Plan 2009. (KM)	Rebalans 2009 (KM)	Plan 2010. (KM)	Plan 2011. (KM)	Rebalans 2011. (KM)
9.980.800	8.754.700	8.080.000	9.768.400	9.783.400

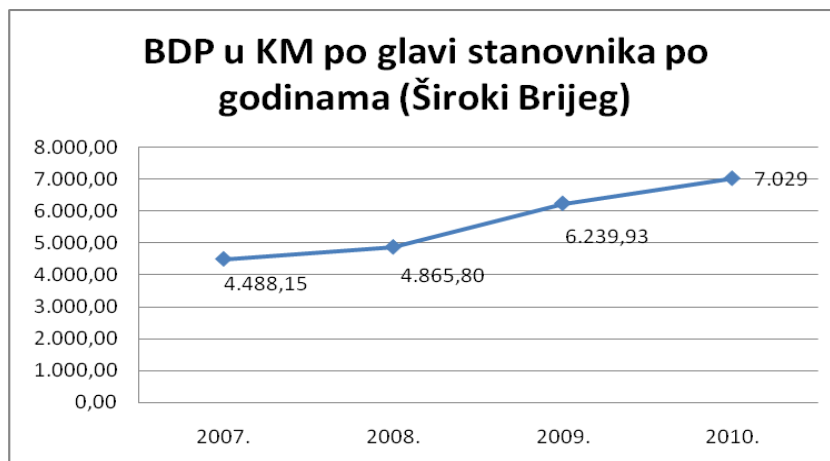
Set indikatora o ekonomskoj situaciji uključuje sljedeće indikatore čija vrijednost ulazi u izračunavanje kvalitete života građana: razina prihoda (BDP, prihodi po domaćinstvu), razina siromaštva, dugovi domaćinstva, subjektivno ekonomsko naprezanje (sastavljanje „kraja s krajem“), te prosječna plaća u općini/gradu. Izračunom svih navedenih parametara, Široki Brijeg se smjestio na peto mjesto kada je riječ o indeksu kvalitete života vezano za ekonomsko stanje u 14 promatranih općina.

1.1. Razina prihoda

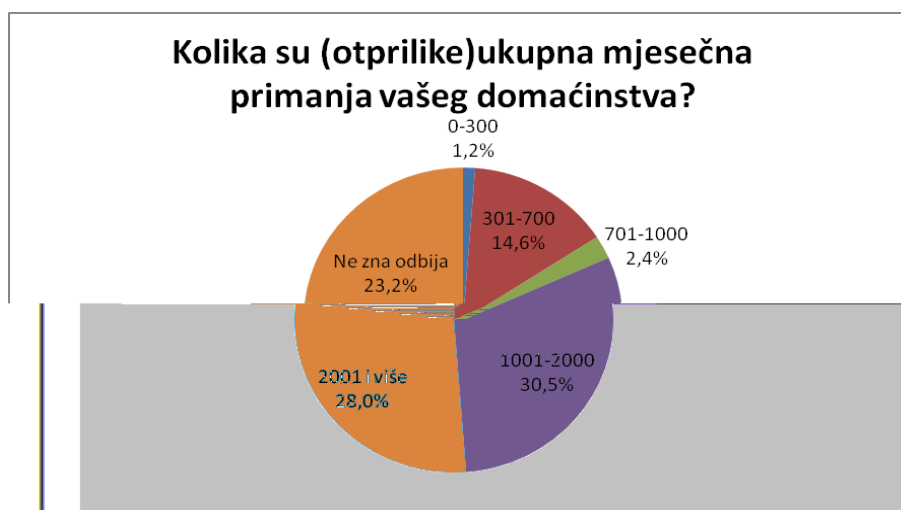
BDP po glavi stanovnika općine Široki Brijeg u 2010. godini⁷ je iznosio 7.029 KM, te je u odnosu na 2007. godinu narastao za čak 36%. BDP po stanovniku u FBiH za 2010. godinu

⁷ Podaci za 2011. Godinu još uvijek nisu dostupni.

iznosio je 5.484⁸ KM, a u BiH 6 371⁹, što znači da je BDP po stanovniku Općine Široki Brijeg iznad federalnog i državnog prosjeka.

Iz grafikona ispod, koji pokazuje mjesečna primanja po domaćinstvu, vidljiva je i ekonomska situacija u Općini Široki Brijeg. Od anketiranih građana, najveći postotak (cca. 31%) građana ima ukupna primanja domaćinstva između 1.000 – 2.000 KM, a čak 28% anketiranih ima ukupna primanja domaćinstva veća od 2.000 KM.

Prosječna ukupna primanja anketiranih domaćinstava u općini Široki Brijeg iznose 1.971 KM, čime je Široki Brijeg zauzeo prvo mjesto po visini ukupnih prosječnih primanja anketiranih domaćinstava među 14 promatranih općina.

Prema nekim podacima sindikata u BiH¹⁰, sindikalna potrošačka košarica¹¹ se u BiH kreće od 1600-1800 KM, a prema podacima ombudsmana za zaštitu prava potrošača u BiH¹² čak i do

⁸ Agencija za statistiku FBiH

⁹ Agencija za statistiku BiH

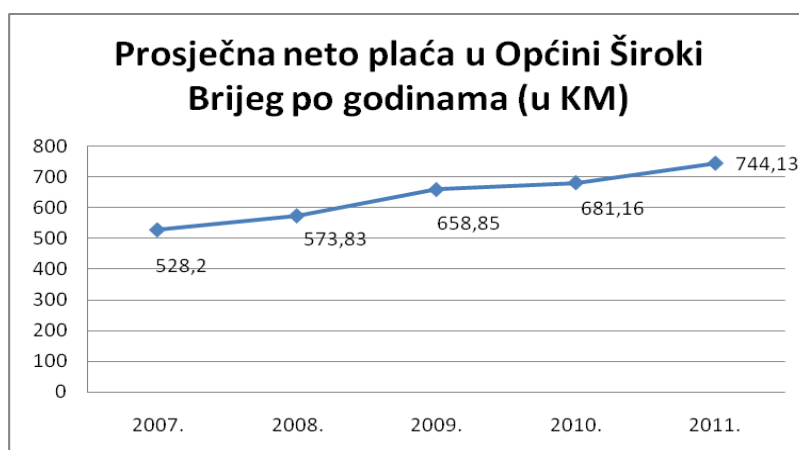
¹⁰ URL: <http://www.livno-online.com/bih/12289-dvije-bh-plae-dovoljne-samo-za-jednu-potroaku-koaricu>

¹¹ U sindikalnu potrošačku košaricu spadaju troškovi prehrane, stanovanja, prijevoza, higijene, odjeće, obuće, održavanja kućnih aparata i drugog.

¹² URL: <http://www.futura.ba/zastita-potrosaca/2961-prosjena-plaa-u-bih-dovoljna-samo-do-13-u-mjesecu>

2000 KM¹³, što je vjerojatno i najrealnija procjena. Ako uzmemo u obzir da je u proteklih par mjeseci došlo do enormno velikog rasta cijena goriva, što za posljedicu ima domino efekt na rast cijena osnovnih živežnih namirnica i usluga, jasno je kako u BiH “golo” preživljavanje predstavlja vještinu, koju su samo rijetki građani uspješno svladali. Naprotiv, većina građana, jedva spajaju kraj s krajem, a minimalna primanja umirovljenika od 310 KM su jedva dostatna za podmirenje tek nešto više od petine potrošačke košarice.

Prosječna plaća u Općini Široki Brijeg je, prema podacima Federalnog zavoda za statistiku, na kraju 2011. godine iznosila 744,13 KM. Vidljivo je da je od 2008. godine prosječna neto plaća narasla za čak 23%, a najmanji rast plaće (cca. 3%) vidljiv je u godinama štednje, između 2009. i 2010. godine.

1.2. Razina

Prema primijenjenoj metodologiji u istraživanju, siromašnim se smatraju ona domaćinstva čiji su mjesečni prihodi ispod 60% od prosječnih mjesečnih primanja po domaćinstvu u BiH, odnosno ispod 500 KM, a u Širokom Brijegu je, sudeći prema anketi, takvih svega 7,3% domaćinstava, te se time Široki Brijeg svrstao na posljednje mjesto po siromaštvu od 14 promatranih općina. Za usporedbu, u općini Foča je takvih 72% anketiranih domaćinstava.

Siromaštvo je također predstavljeno brojem korisnika javne kuhinje u jednoj općini/gradu, no u Općini Široki Brijeg ne postoji javna kuhinja, kao ni izgrađene stambene jedinice za socijalno ugrožene, što je svakako nešto čemu će lokalna vlast trebati posvetiti vrijeme i sredstva u budućnosti za razmatranje ove problematike. Naime, Općina bi u nekom budućem razdoblju trebala napraviti neku vrstu analize koliko je zapravo javna kuhinja potrebna ovoj općini, te ukoliko se iskaže potreba za istom, poduzeti određene mjere kako bi

¹³ Prema riječima gđe. Gordane Bulić, predsjednice Saveza udruženja potrošača BiH, sindikalna potrošačka košarica se kreće na nivou od 1500 – 2000 KM, međutim, trenutno u BiH nema jedinstvenog tumačenja kolike količine osnovnih životnih namirnica i usluga spadaju u sindikalnu potrošačku košaricu, jer državne i federalne agencije za statistiku te podatke više ne objavljuju s obzirom da bi iste trebalo prilagoditi standardima Europske Unije, što je ujedno i jako iscrpan i skup posao, kojeg se zasad nitko u BiH nije spreman prihvatiti, te nam stoga jedino preostaje da iz mora različitih informacija uzmemo neki generalni okvir.

se na adekvatan način odgovorilo na ovu potrebu, bilo da je to otvaranjem pučke kuhinje ili dostavljanjem obroka na kućnu adresu.

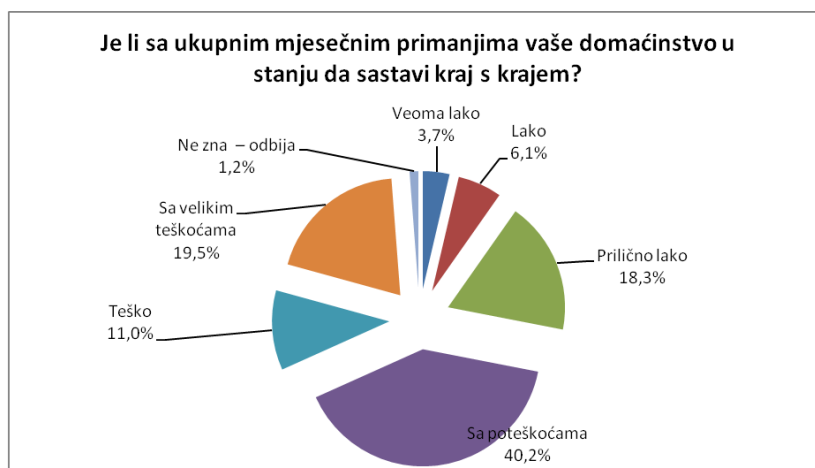
1.3 A A

Od anketiranih građana, više od trećine ih je bilo u dugu što se tiče plaćanja nekih računa vezano za režije i sl. Kuriozitet je da su prilikom anketiranja, građani, koji imaju najniža ukupna primanja domaćinstva uglavnom odgovarali da uredno prvo plate sve režijske troškove, a potom ono što ostane iskoriste u druge svrhe.

1.4. Subjektivno ekonomsko naprezanje

Zabrinjavajući je podatak da gotovo tri četvrtine anketiranih građana sa teškoćama sastavlja kraj sa krajem iz mjeseca u mjesec, a nešto manje od trećine građana je izjavilo da sa ukupnim prihodima domaćinstva nekako uspijevaju postići balans između prihoda i rashoda.

Ako uzmemo u obzir prethodno navedene podatke o prosječnim primanjima domaćinstava i prosječnoj potrošačkoj košarici, postavlja se realno pitanje, na koji način građani općine Široki Brijeg, ali i BiH općenito, uspijevaju preživjeti iz mjeseca u mjesec? Odgovor sigurno treba tražiti i u podatku da je „zaduženost građana i privrednika u komercijalnim bankama u

BiH u protekle tri godine porasla za oko 28%, a zaduženost po stanovniku u BiH je iznosila oko 850 EUR odnosno 5.500 EUR po svakom zaposlenom radniku.”¹⁴ Poređenja radi, u Srbiji je svaki stanovnik u prosjeku zadužen 650, a u Makedoniji 580 EUR. Stanovnici Crne Gore, s druge strane, dužni su po 1.500, Slovenije 3.750, a Hrvatske 4.000 EUR. Za razliku od BiH, u protekle tri godine zaduženost u Sloveniji porasla je za samo dva posto, u Hrvatskoj 14, a u Srbiji 29 %! Stručnjaci upozoravaju da je porast zaduženosti od 30 % u BiH više nego alarmantan, jer je riječ o podatku koji nedvosmisleno pokazuje da se standard građana rapidno pogoršava! Ističe se da poseban problem predstavlja činjenica da je veći dio kredita potrošen za servisiranje svakodnevnih potreba i već podignutih kredita, a ne za pokretanje nekog biznisa i otvaranje novih radnih mesta! ¹⁵

A AA ini

Od sljedećih ponuđenih odgovora: putna infrastruktura, projekti poticaja zapošljavanju, socijalna zaštita, zdravstvena zaštita, unapređenje komunalnih usluga, uređenje zelenih površina i rekreativnih kapaciteta, ulaganje u športsku infrastrukturu i razvoj športa, anketirani građani Općine Široki Brijeg smatraju da su tri najprioritetnija pitanja, kojima bi se Općina trebala baviti, kako slijedi:

- Putna infrastruktura;
- Projekti poticaja zapošljavanju;
- Zdravstvena zaštita.

A AA A

Kada je riječ o indeksu kvalitete života vezano za stanovanje i lokalno okruženje, Široki Brijeg je zauzeo ubjedljivo prvo mjesto od 14 promatranih općina.

A ka struktura

Čak 89% anketiranih građana Širokog Brijega je u (osobnom) posjedu stambenog prostora u kome žive.

¹⁴ Izvor: Press RS

¹⁵ URL: <http://www.banjalukalive.com/biznis/gradjani-bih-sve-vise-zaduzeni.html>

A A

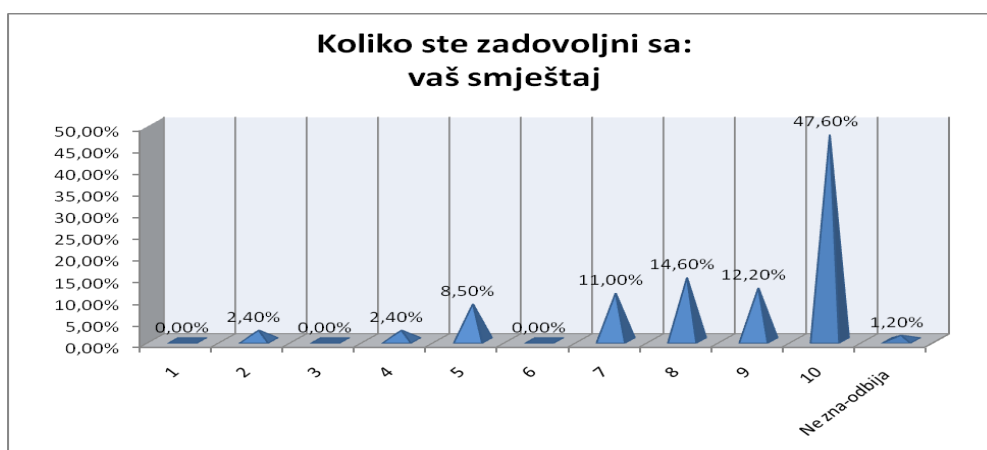
Anketirani građani uglavnom žive u stambenim prostorima površine između 100-150 m². Niti jedan anketirani građanin ne živi u stambenom prostoru do 30 m². Prosječna kvadratura stambenog prostora anketiranih građana iznosi 108 m² i time su stanovnici općine Široki Brijeg zauzeli prvo mjesto od 14 promatranih općina po najvećoj prosječnoj površini stambenog prostora. Objašnjenje za ovaj podatak zasigurno nalazimo u činjenici da se uglavnom radi o obiteljskim kućama, od kojih su neke građene i generacijama, te se prostor povećao paralelno sa proširenjem obiteljske zajednice.

A A A A A							
10-30 m ²	31-50 m ²	51-70 m ²	71-99 m ²	100-150 m ²	151-200 m ²	201 m ² i više	Ne zna-odbija
0.0%	7.3%	17.1%	24.4%	35.4%	6.1%	7.3%	2.4%

2.3. Zadovoljstvo sa stanovanjem

Gotovo polovica anketiranih građana je veoma zadovoljno sa svojim smještajem i isti su dali čistu desetku na postavljeno pitanje, a niti jedan građanin nije izjavio kako uopće nije zadovoljan sa svojim smještajem.

Među 14 promatranih općina, građani općine Široki Brijeg su sa prosječnom ocjenom 8.47 zauzeli prvo mjesto kada je riječ o zadovoljstvu vlastitim smještajem.

3. Obrazovanje, zaposlenje i vj

Kada je riječ o indeksu kvalitete života vezano za obrazovanje, zaposlenje i vještine, Široki Brijeg je ponovno zauzeo ubjedljivo prvo mjesto od 14 promatranih općina.

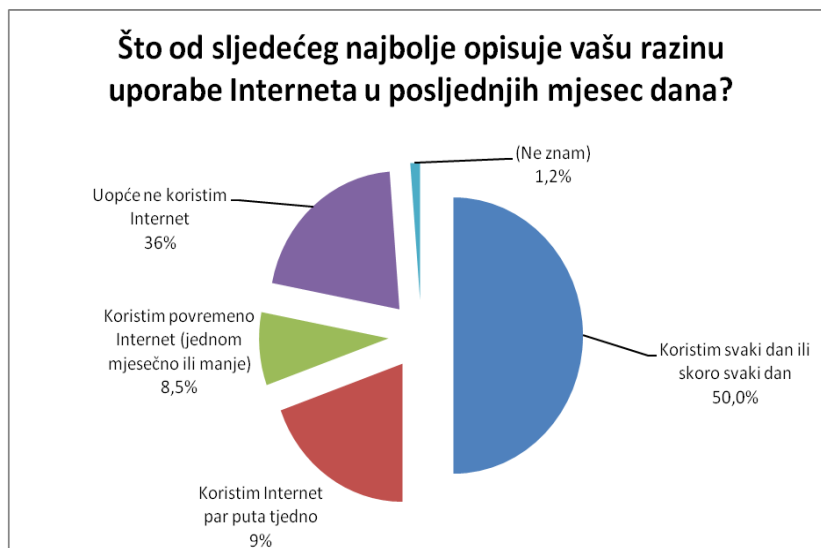
3.1. Zaposlenost i nezaposlenost

Na kraju 2011. godine u općini Široki Brijeg je sukladno podacima Federalnog zavoda za statistiku bilo evidentirano 6.237 zaposlenih lica (ili 23,71% od ukupnog broja stanovnika), što znači da na jednog zaposlenog dolaze 4,2 stanovnika općine, te se tako Široki Brijeg ubraja u prosječne općine po zaposlenosti (od 14 promatranih općina).

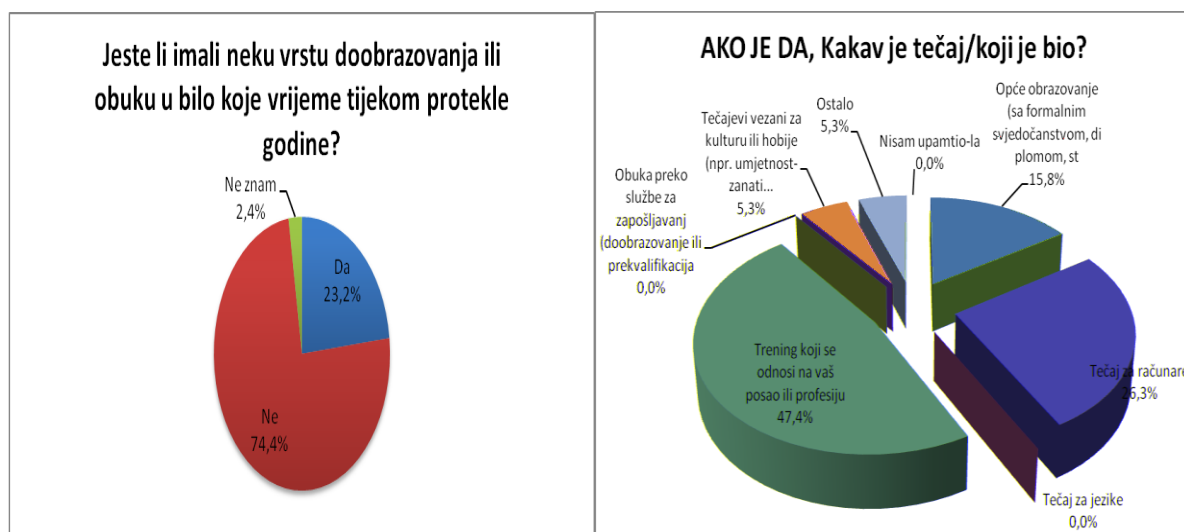
Ukupan broj nezaposlenih lica na kraju 2011. godine, koji aktivno traže posao, bio je 3.640 odnosno cca. 14% od ukupnog broja stanovnika.

3.2 A A A

Gotovo dvije trećine anketiranih (zaposlenih) građana općine Široki Brijeg smatra da u određenoj mjeri postoji mogućnost da izgube posao u narednih pola godine, dok cca. petina građana smatra da uopće ne postoji mogućnost da izgube posao u narednih šest mjeseci. Čak 17% građana je u nedoumici što t d 10

Gotovo tri četvrtine građana nije imalo neku vrstu doobrazovanja ili obuku tijekom prošle godine, a od cca. četvrtine anketiranih građana, koji su imali neku vrstu obuke, ista se u gotovo polovici slučajeva odnosila na njihov posao ili profesiju. Niti jedan građanin nije prošao neku vrstu obuke preko kantonalne službe za zapošljavanje.

3.4. Izdvajanje iz za obrazovanje

Rebalansom Proračuna općine Široki Brijeg iz 2011. godine za financiranje aktivnosti i projekata iz oblasti obrazovanja predviđeno je ukupno 1.388.000,00 KM, odnosno 14,19% od ukupnog Proračuna.

Kada je riječ o obrazovanju, Općina Široki Brijeg je pokrivena sa 1 vrtićem kojem je Općina osnivač, 4 osnovne škole (I i II Osnovna škola, OŠ Kočerin, OŠ Biograci), te područnim školama: Klanac, Trn, Dužice, Rujan, G. Crnač i Uzarići, 1 glazbenom školom, i 2 srednje škole (Gimnazija fra Dominik Mandić, te Srednja strukovna škola) kojima je Općina osnivač. U Općini Široki Brijeg djeluje i jedna visokoškolska ustanova (Likovna akademija).

Važno je napomenuti kako je u 2009. godini uz pomoć Vlade Federacije BiH započela izgradnja još jedne osnovne škole i to na Lisama. Izgradnjom škole na Lisama bi se trebalo značajno rasteretiti ostale škole u Širokom Brijegu, te će učenici nastavu pohađati samo u jednoj smjeni (za razliku od dosadašnje dvije, a u tzv. maloj školi i tri smjene). Planirani završetak izgradnje škole je bio do početka školske 2010/2011. godine, međutim, zbog nedostatka sredstava ista još uvijek nije dovršena.

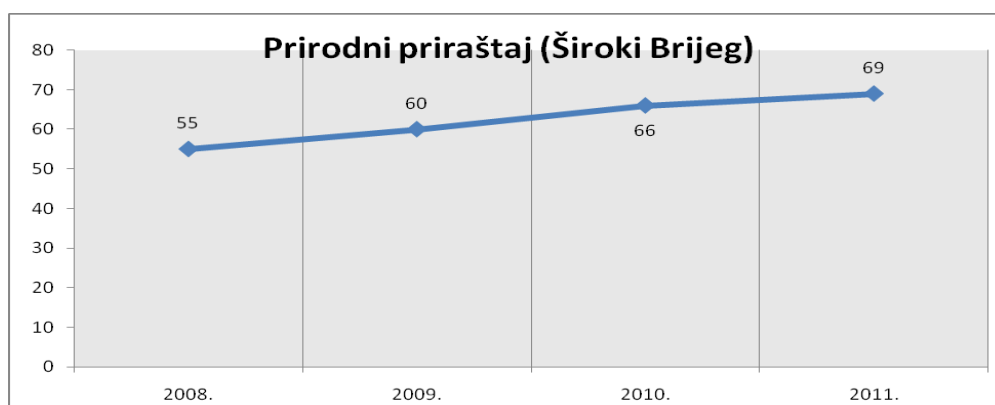
Još uvijek glavni problem u radu osnovnih škola predstavlja nedostatak školskog prostora i stanje sadašnjih objekata. Krajnji cilj je da se uvede centralno grijanje u sve škole na području općine. U Općini Široki Brijeg je također organiziran i prijevoz učenika osnovnih i srednjih škola, a prijevoz koristi oko 1700 učenika, koje općina sufinancira skladno Odluci o sufinanciranju javnog linijskog prijevoza.

4. A AA A A obitelji

Kada je riječ o indeksu kvalitete života vezano za strukturu domaćinstva i odnose u obitelji, Široki Brijeg je zauzeo četvrto mjesto od 14 promatranih općina.

4.1. Demografske promjene

Prirodni priraštaj u općini Široki Brijeg je već duži niz godina pozitivan, te se nalazi u laganoj uzlaznoj putanji.

4.2. A A A

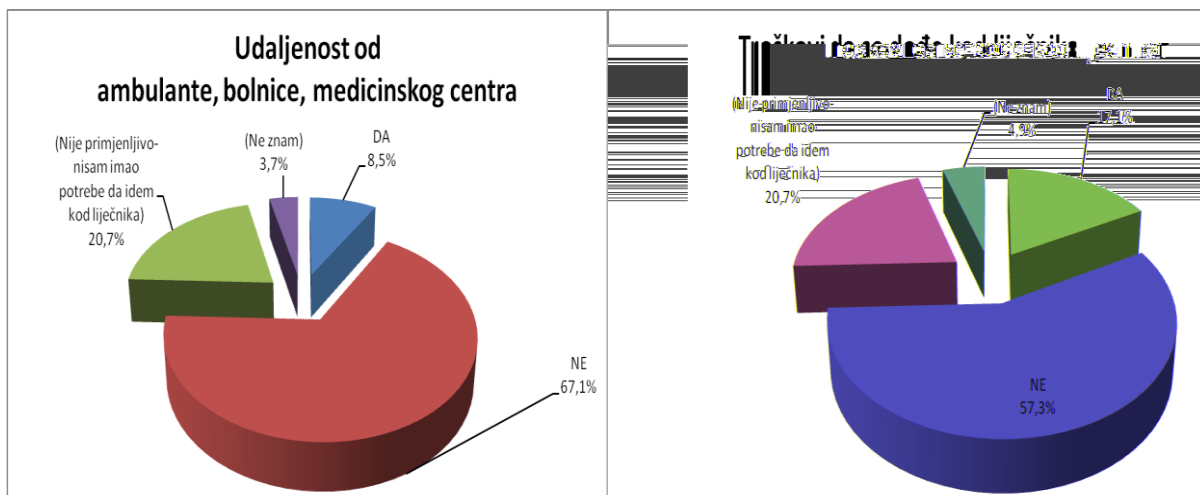
Od anketiranih građana, gotovo dvije trećine ih živi u domaćinstvima koja se sastoje od više od 4 člana, a sa prosječnim brojem od 4,12 članova domaćinstva općina Široki Brijeg zauzima prvo mjesto od 14 promatranih općina kada je riječ o ukupnom broju članova nekog domaćinstva. Iako razlog ovome treba tražiti u izuzetno lošem ekonomskom stanju, skupim cijenama nekretnina, lošoj kupovnoj moći, te općenito, velikom broju nezaposlenih osoba (osobito među mladima), odgovor također treba tražiti i u tradicionalnim obiteljskim odnosima koji prevladavaju u Širokom Brijegu, ali i općenito u zapadnoj Hercegovini, gdje veliki broj obitelji živi pod istim krovom u zajednicama koje se sastoje od nekoliko naraštaja.

Uključite i vas koliko osoba živi u ovom domaćinstvu?

1

5.2. Pristupnost zdravstvenim ustanovama

Više od dvije trećine anketiranih građana nije imalo poteškoća da dođe do liječnika zbog udaljenosti od mjesta stanovanja, a čak 57% građana je reklo da također nisu imali poteškoća da stignu do liječnika zbog putnih troškova, što znači da je pristupnost zdravstvenim ustanovama na području općine Široki Brijeg dobra, odnosno gotovo sve mjesne zajednice su dobro pokrivena istima.

U Domu zdravlja Široki Brijeg je na dan 31.12.2011. godine bio uposlen ukupno 31 liječnik, što znači da na jednog liječnika dolazi 849 stanovnika općine, te se time Široki Brijeg smjestio na peto mjesto od 14 promatranih općina kada je riječ o povoljnom odnosu između broja stanovnika i liječnika. Naime postoje općine gdje na 1 liječnika dolazi 1673 stanovnika, kao što je slučaj kod općine Livno, ali i mnogih drugih gdje na 1 liječnika dolazi više od 1000 stanovnika, a to su općine Bihać, Travnik, Doboje, Zenica.

5.4. Izdvaj

Rebalansom Proračuna za 2011. godinu za grantove za zdravstvo predviđen je iznos od 51.000 KM, odnosno 0,52% Proračuna. Ovdje je svakako važno napomenuti da se Dom zdravlja po zakonu financira preko Zavoda zdravstvenog osiguranja ZHK, a ne iz Proračuna Općine, no Zakon o lokalnoj samoupravi ne sprječava gradove i općine da u interesu povećanja kvalitete života svojih građana izdvajaju sredstva za pojedine oblasti za koje nisu izravno nadležni.

6 A A A ini

Kada je riječ o indeksu kvalitete života vezano za infrastrukturu u općini, Široki Brijeg je na samom dnu od 14 promatranih općina.

6.1. Zadovoljstvo Anfrastrukturom

Kada je riječ o postojećoj infrastrukturi, anketirani građani općine Široki Brijeg su ubjedljivo najnezadovoljniji stanjem puteva i ulica (čak 70% građana je izjavilo da je nezadovoljno istima, dok je svega 6% građana izjavilo da je zadovoljno istima). Na drugom mjestu nezadovoljstva polovice građana, nalazi se kanalizacija, čije izgradnja, iako već dugi niz godina najavljivana, zbog nedostatka financijskih sredstava još uvijek nije dovršena. Građani su najzadovoljniji sa stanjem električne mreže, što je potvrdilo nešto više od polovice anketiranih.

Infrastruktura	Zadovoljstvo po A			
	Zadovoljan/a	Djelimice zadovoljan/a	Nezadovoljan/a	Ne znam/Bez odgovora
Električna mreža	52.4%	42.7%	4.9%	0.0%
Vodoopskrbni sustav	50.0%	37.8%	12.2%	0.0%
Kanalizacija	17.1%	30.5%	50.0%	2.4%
Grijanje	34.1%	37.8%	25.6%	2.4%
Školski objekti	18.3%	32.9%	46.3%	2.4%
Zdravstveni objekti	24.4%	30.5%	45.1%	0.0%
Putevi i ulice	6.1%	24.4%	69.5%	0.0%
Internet	48.8%	35.4%	7.3%	8.5%

7 A A

Kada je riječ o indeksu kvalitete života vezano za životnu sredinu, Široki Brijeg se, sa 12.mjestom, smjestio pri samo dno ljestvice od 14 promatranih općina.

7.1 Aivotna sredina u A

Gotovo dvije trećine anketiranih građana su uglavnom naveli kako nemaju razloga da se žale na buku, te zagađenje zraka, no, gotovo polovica (46,4%) se izjasnilo da ima određene razloge da se žali na divlje deponije, što se može dovesti u vezu s problematikom oko

nepostojanja deponije otpada u Općini Široki Brijeg¹⁷. Detaljnija distribucija odgovora data je u tabeli koja slijedi:

Imate li razloga A na:					
	Veoma mnogo razloga	Mnogo razloga	Neki razlozi	Nema razloga	(Ne znam)
Buka	8.5%	6.1%	22.0%	62.2%	1.2%
Zagađenje zraka	9.8%	8.5%	19.5%	62.2%	0.0%
Divlje deponije	18.3%	15.9%	12.2%	52.4%	1.2%

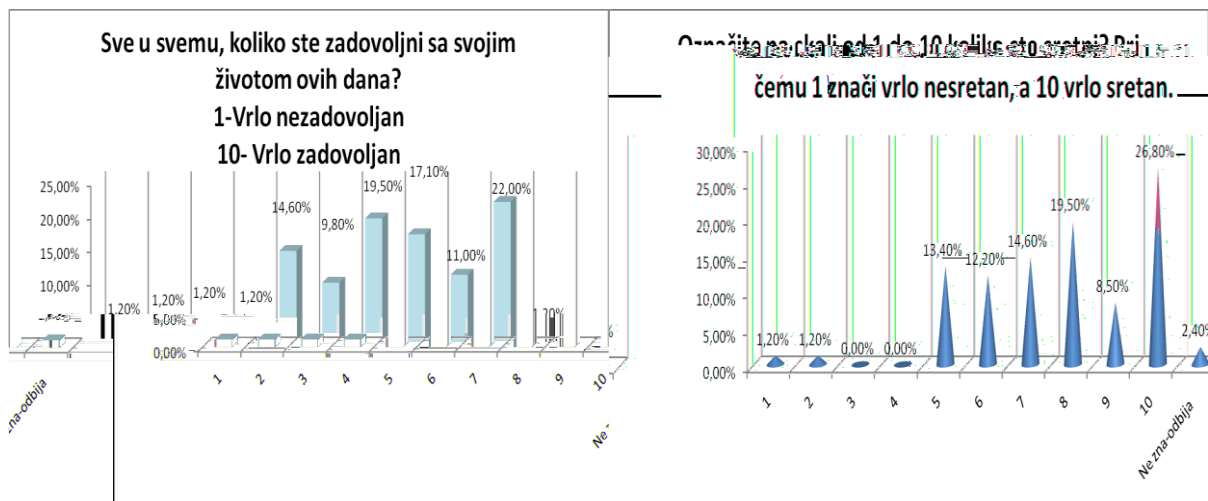
8. Subjektivno bogatstvo

U okviru subjektivnog kvaliteta života, ispitanicima je bio ponuđen niz kategorija koje su trebali ocijeniti na skali od 1 do 10, a tiču se zadovoljstva životom općenito, pojedinim komponentama zadovoljstva životom, i osjećajem osobne sreće. Preciznija distribucija ocjena data je u paragrafima koji slijede.

8 A A

Nešto više od petine anketiranih građana općine Široki Brijeg je izjavilo da je vrlo zadovoljno svojim životom ovih dana, dok je svega 1% anketiranih građana izjavilo da je vrlo nezadovoljno svojim životom ovih dana. Nešto više od četvrtine anketiranih građana je također izjavilo da se osjećaju veoma sretnima. Kada je riječ o prosječnoj ocjeni zadovoljstva životom, ona u Širokom Brijegu iznosi 7,44, čime je općina Široki Brijeg, druga po redu po zadovoljstvu životom u promatranim općinama. Kada je riječ o prosječnoj ocjeni građana koliko su sretni, anketirani građani Širokog Brijega su se svrstali na 4. mjesto po „sreći“ sa prosječnom ocjenom 7,66.

¹⁷ Više o ovoj problematici u poglavlju *Javne usluge*.

8 A A A

Na skali od 1 do 10, anketirani građani su najveću ocjenu (8,63) dali kada je riječ o zadovoljstvu sa njihovim obiteljskim životom, a najmanje su zadovoljni sa svojim sadašnjim životnim standardom, što je u jednu ruku i logično u doba krize i poskupljenja osnovnih životnih namirnica. Ono što je zanimljivo istaknuti jeste da su, u poređenju sa ostalih 14 općina, anketirani građani općine Široki Brijeg najzadovoljniji u čak 5 od 7 oblasti: obrazovanje, smještaj, obiteljski život, zdravlje, te društveni život.

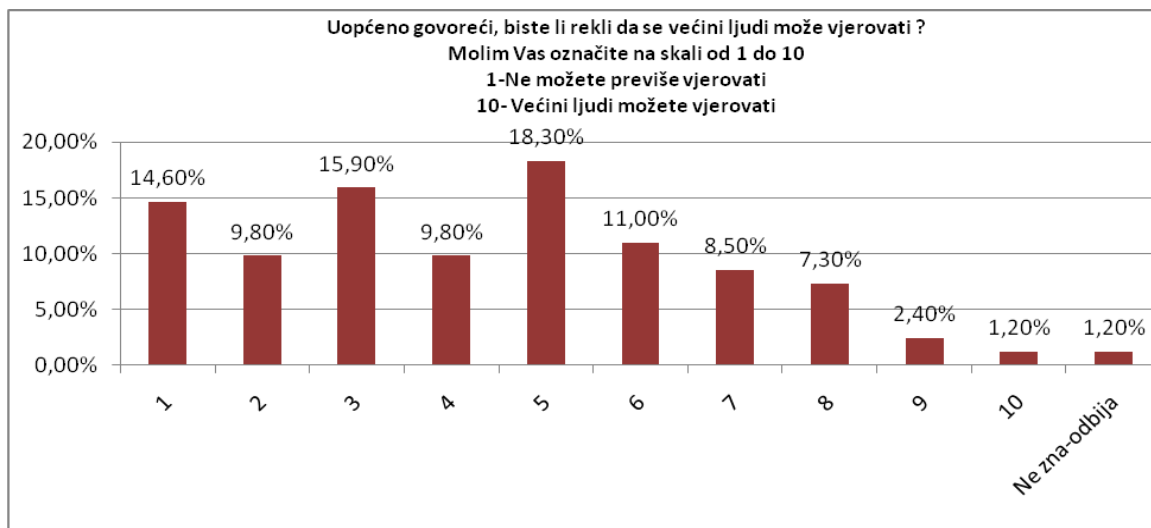

9 A A A

Kada je riječ o indeksu kvalitete života vezano za uočeni kvalitet društva, Široki Brijeg se smjestio na visoko treće mjesto od 14 promatranih općina.

9.1. Povjerenje u ljude

Kada je riječ o povjerenju u druge ljude, širokobriježani, sa prosječnom ocjenom povjerenja od 4,36, na skali od 1 do 10, pokazuju da nemaju previše povjerenja u druge ljude. Svega 1,2% građana izjavilo je da se većini ljudi može vjerovati.

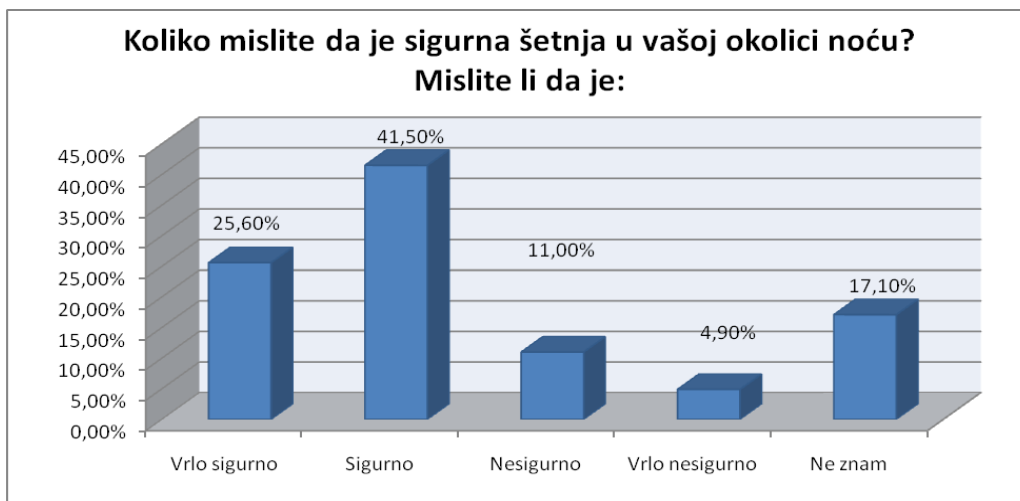
Uzmemo li u obzir probleme izvaranih žiranata, te sva istraživanja vezana za korupciju u BiH, koja je postala gotovo općeprihvaćena pojava (osobito u sferi zapošljavanja, zdravstva, te obrazovanja), nije ni čudo da je razina povjerenja u druge ljude na tako niskoj razini.

„Razina korupcije u Bosni i Hercegovini je i u 2011. godini ostala na istoj razini kao i ranijih četiri, pet godina, što se da zaključiti iz izvješća Transparency Internationala o stanju korupcije u svijetu u 2011. godini. Među 183 zemlje koje se nalaze na „Indeksu percepcije korupcije“ te međunarodne organizacije Bosna i Hercegovina dijeli od 91. do 94. mjesta sa indeksom od 3,2. To praktično znači da vlasti u Sarajevu, Banjaluci, Mostaru i svim drugim dijelovima zemlje nisu napravile nikakav imalo značajniji napredak u borbi protiv korupcije, odnosno da je borba protiv tog zla i dalje vrlo neučinkovita. Od bivših jugoslovenskih republika Slovenija je najmanje korumpirana. Na 35. je mjestu, a njen indeks je 5,9. Hrvatska i Crna Gora dijele 66. mjesto sa indeksom 4. Makedonija na 69. mjestu ima indeks 3,9. Srbija je po raširenosti korupcije 86 zemlja u svijetu uz indeks 3,3. Kosovo je na 112. mjestu uz indeks 2,9. Najbliže indeksu 10, što bi značilo zemlji bez korupcije je Novi Zeland. Na prvom je mjestu po toj vrsti poštenja sa indeksom od 9,5. Slijede kao druga i treća Danska i Finska sa indeksima 9,4“.¹⁸

9.2. Sigurno susjedstvo

Više od dvije trećine anketiranih građana općine Široki Brijeg smatra da je noćna šetnja u njihovom okruženju uglavnom sigurna, dok se svega 5% građana osjeća vrlo nesigurno ukoliko se zatekne u noćnoj šetnji Širokim Brijegom.

¹⁸ URL: <http://www.voanews.com/bosnian/news/Corruption-BiH-12-1-2011-134852743.html>

9.3. Sigurnost

U ovom segmentu, promatrane su dvije ključne stavke dostupne od strane policije, odnosno, opća sigurnost građana promatrana kroz prizmu teških tj. provalnih krađa, te sigurnost na putevima promatrana kroz broj prometnih nezgoda na području općine.

Sukladno podacima Policijske uprave Široki Brijeg, broj provalnih (teških) krađa na području Općine Široki Brijeg u 2011. godini je iznosio 30. Usporedimo li to sa brojem stanovnika, dobijemo da na 877 stanovnika imamo jednu tešku krađu, što je najpovoljniji odnos u poređenju sa svim drugim promatranim općinama/gradovima, osobito ako uzmemo u obzir da postoje općine kao što je npr. Tuzla gdje je broj teških krađa tako visok da na 65 stanovnika dolazi jedna krađa.

Broj prometnih nezgoda u 2011. godini je iznosio 214, što znači da na 123 stanovnika u Općini Široki Brijeg imamo jednu prometnu nezgodu. No, ako uzmemo u obzir da primjerice u prometnijim općinama poput Novog Sarajeva na 40 stanovnika dolazi jedna prometna nezgoda, vidimo da je taj odnos u Širokom Brijegu ipak dosta povoljan. Kao najčešći uzrok nastanka prometnih nezgoda navodi se neprilagođena brzina i alkohol. Ostali uzroci nastanka prometnih nezgoda otpadaju ravnomjerno na prometne prekršaje kao što je nedovoljno držanje razmaka, nepropisno uključivanje, odnosno oduzimanje prvenstva prolaza, nepropisno mimoilaženje, pretjecanje, te nepropisno pomjeranje motornog vozila na parking prostorima i sl.

9.4. Javne usluge

Lokalna uprava kao servis građana

Na kraju 2011. godine, broj zaposlenih u administrativnoj službi Općine Široki Brijeg bio je 81, što znači da na jednog zaposlenog u Općini dolazi 325 stanovnika, što je daleko ispod europskih trendova gdje je na 1000-1500 stanovnika angažiran 1 administrativac u lokalnoj administraciji.

Izdvajanje za bruto plaće i naknade uposlenih, te doprinose poslodavca je Rebalansom Proračuna planirano u iznosu od 2.131.100,00 KM, odnosno 21,78% Proračuna, čime se Široki Brijeg smjestio na četvrto mjesto od 14 promatranih općina po ukupnom iznosu, koji se izdvaja iz Proračuna za bruto plaće i naknade uposlenih.

Mjesečni vijećnički paušal u Općinskom vijeću (OV) Široki Brijeg iznosi 200 KM, a uz ovaj paušal, vijećnici dobiju i 150 KM za prisustvo sjednicama (bez obzira koliko sjednica bude održano tijekom mjeseca), te 100 KM za prisustvo sjednici odbora/povjerenstava (također, i ovdje se radi o maksimalnom mjesečnom iznosu).

Na 38. sjednici OV-a (31.05.2011. godine) usvojena je Odluka o dopuni Etičkog kodeksa ponašanja izabranih dužnosnika u Općinskom vijeću Široki Brijeg, sukladno kojoj će vijećnicima koji prekrše kodeks, komisija izreći novčanu kaznu u iznosu 10% od vijećničke naknade (paušala i naknade za nazičnost) za razdoblje od tri mjeseca. Sredstva dobivena izvršenjem ove sankcije uplatit će se na račun Centra za socijalni rad općine Široki Brijeg u svrhu socijalne pomoći.

U Općini Široki Brijeg djeluju 24 mjesne zajednice i sve one imaju svoje organe, a Općina je za rad mjesnih zajednica rebalansom Proračuna planirala izdvojiti 120.000 KM, odnosno 1,23% Proračuna.

Kvalitet usluga općinskih funkcija

Centar za pružanje usluga građanima otvoren je u lipnju 2009. godine, te je tako i građanima ove Općine omogućeno da primaju bržu i kvalitetniju uslugu od strane lokalne administracije. Ovo je posebno bitno za poslovne ljude za koje je od posebnog interesa poboljšanje procedure registracije poslovnih subjekata i izdavanja lokacijskih, građevnih i uporabnih dozvola

Prosječno vrijeme potrebno za izdavanje građevnih dozvola za izgradnju objekata iznosi cca. 35 dana.

Unatoč svemu pobrojanom, na pitanje „Jeste li zadovoljni sa kvalitetom usluga općinskih funkcija“, podrazumijevajući pri tome servise koje pruža lokalna uprava – šalter sala, matični ured, građevinske i druge dozvole, potvrde, uvjerenja, itd., cca. 60% građana je uglavnom nezadovoljno sa istima. Svega 8,5% anketiranih građana je izjavilo da je u potpunosti zadovoljno istima.

U trećem kvartalu 2009. godine usvojena je i *Strategija komuniciranja Općine Široki Brijeg za razdoblje od 2009.-2012. godine*, a neki od ciljeva ove strategije su: kontinuirano unapređenje interne i eksterne komunikacije; poboljšanje komunikacije između Općinskog vijeća, Općinskog načelnika, općinskih službi i građana; poboljšanje rada općinskih djelatnika u oblasti komuniciranja; povećanje uloge medija u razmjeni informacija; povećanje uključenosti građana u proces donošenja odluka.

Kvalitet komunikacije lokalne uprave i građana

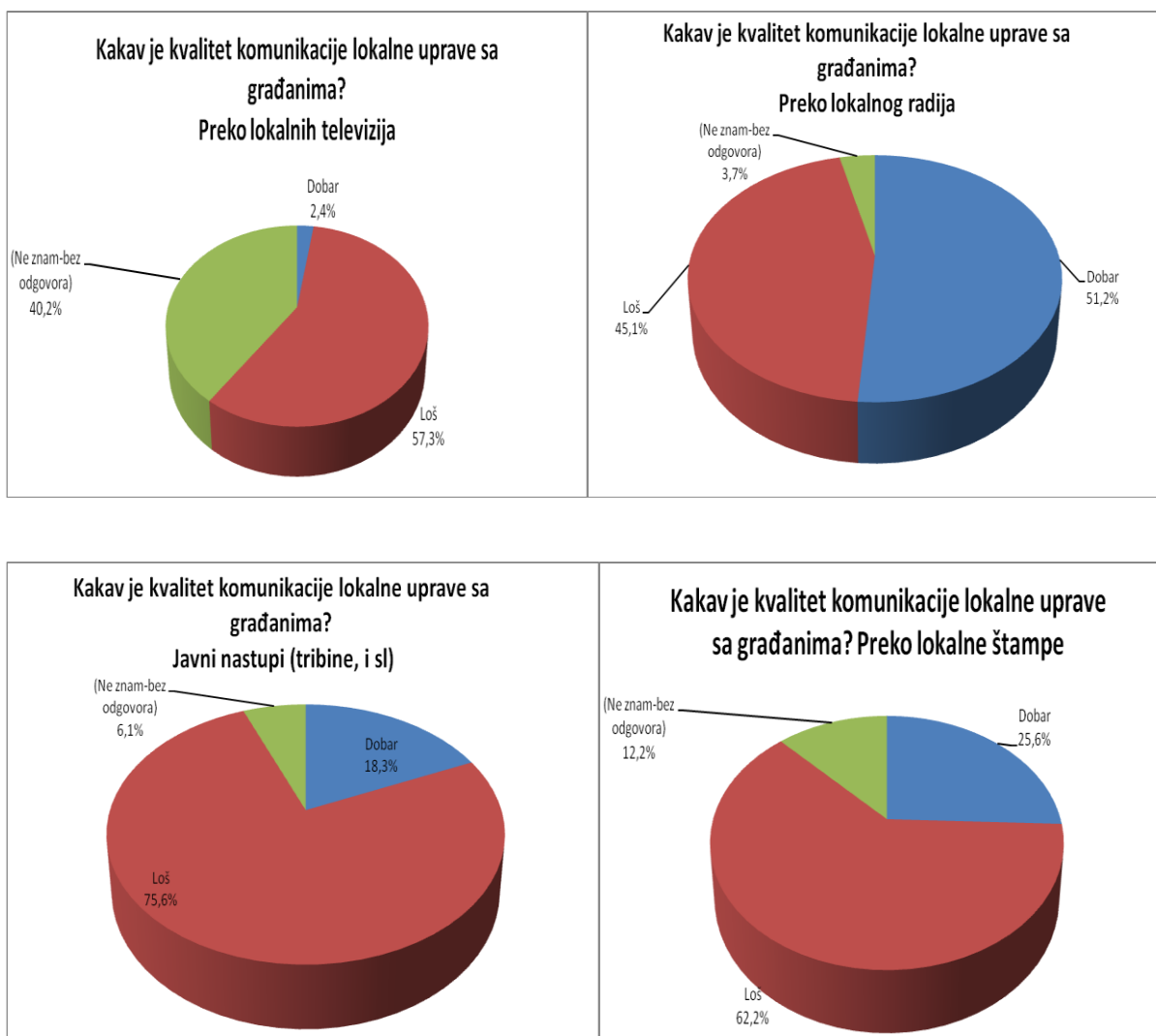
Kada je riječ o dostupnosti načelnika općine Mire Kraljevića svojim sugrađanima, načelnik nema redovne i planski utvrđene sastanke sa građanima, međutim, ono što je ovdje zaista vrijedno pohvaliti jeste činjenica da načelnik u svom uredu stoji građanima na raspolaganju svakodnevno tijekom radnog vremena. Također, ovdje je potrebno istaknuti kako je načelnik svojim sugrađanima dostupan i putem svog bloga¹⁹ koji se redovno ažurira, a načelnik vrlo otvoreno i izravno odgovara na sve postavljene upite na ovoj stranici. Ovime je načelnik Miro Kraljević pokazao da je otvoren za medije nove generacije, te se tako i (ne)izravno otvorio i obratio i mlađim sugrađanima koji preferiraju ovaj vid komunikacije. Ono što je također bitno spomenuti je i službena web stranica Općine Široki Brijeg²⁰ koja se također ističe ažurnošću i dostupnošću podataka kao npr. službenih dokumenata općine (Službeni glasnik, statut, informativni bilten i sl.), te svih važnijih informacija o radu lokalne uprave i dešavanja u Općini. Putem web stranice zainteresirani građani mogu sve pritužbe, komentare, prijedloge i upite izravno uputiti na Ured načelnika.

Ispitanicima je također postavljeno i pitanje u vezi kvaliteta komunikacije lokalne uprave sa građanima, razdvajajući odgovore na lokalne TV i radio stanice, tiskane medije, te javne sastanke sa građanima.

¹⁹ <http://mirokraljevic.blog.hr/>

²⁰ http://www.sirokibrijeg.ba/index.php?option=com_frontpage&Itemid=207

Kada je riječ o tome kako anketirani građani vide kvalitet komunikacije lokalne uprave sa građanima, vidimo da unatoč naporima koje lokalna uprava ulaže u poboljšanje komunikacije sa građanstvom, isti još uvijek nalaze određene zamjerke na kvalitet komunikacije lokalne uprave. Naime, više od polovice građana smatra da je kvalitet komunikacije putem lokalne televizije loš, no, anketirani su također istaknuli da je to uglavnom zato što lokalna televizija kao takva ne postoji. Jednako negativan stav anketirani građani imaju i prema kvaliteti komunikacije lokalne uprave putem javnih tribina (više od tri četvrtine građana smatra da je isti loš), te lokalne štampe, gdje gotovo dvije trećine anketiranih smatra da je isti loš. Tračak nade za očuvanje dobre komunikacije lokalne uprave sa građanstvom nalazimo u činjenici da nešto više od polovice anketiranih građana smatra da je kvalitet komunikacije lokalne uprave putem lokalnog radija dobar.

Komunalne usluge

Odvoz otpada

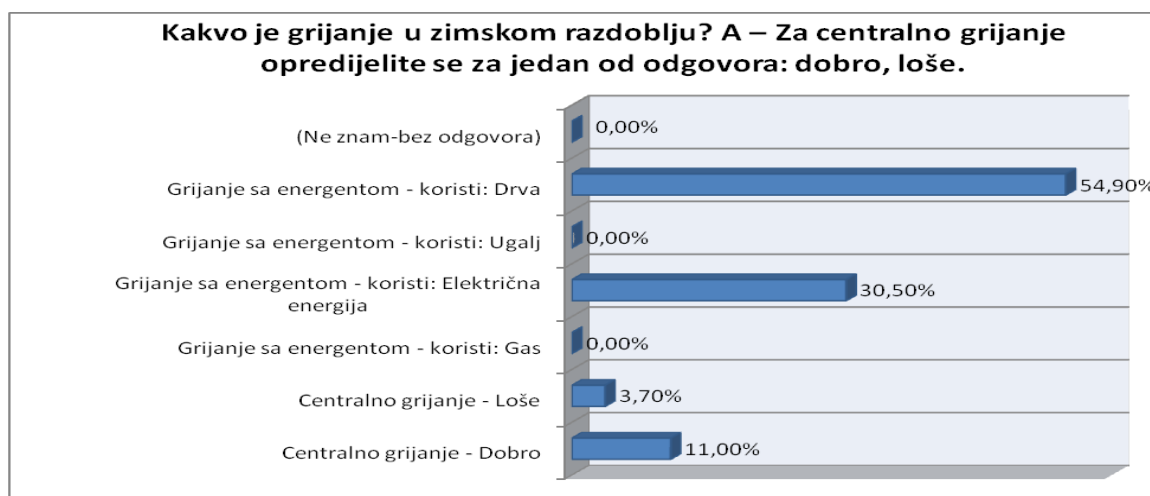
Cijena odvoza otpada za fizička lica iznosi za domaćinstva do 50m² - 11 KM, a za domaćinstva preko 50 m² - 16,01 KM, što je na razini cijena iz 2008. godine.

Postotak domaćinstava koji je obuhvaćen odvozom otpada na području općine Široki Brijeg je cca. 60%. Općina Široki Brijeg nema sustavno riješeno upravljanje i gospodarenje otpadom, iako se otpad prikuplja redovito, pa se javljaju divlja odlagališta, koja imaju uzuzetno negativan utjecaj na okoliš. Budući općina Široki Brijeg nema deponiju smeća, otpad se odvozi na deponiju u Mostaru, no ovakav način zbrinjavanja otpada se pokazao vrlo skupim, ali s druge strane, u postojećim okolnostima, I jedinim efikasnim rješenjem.

Grijanje u zimskom razdoblju

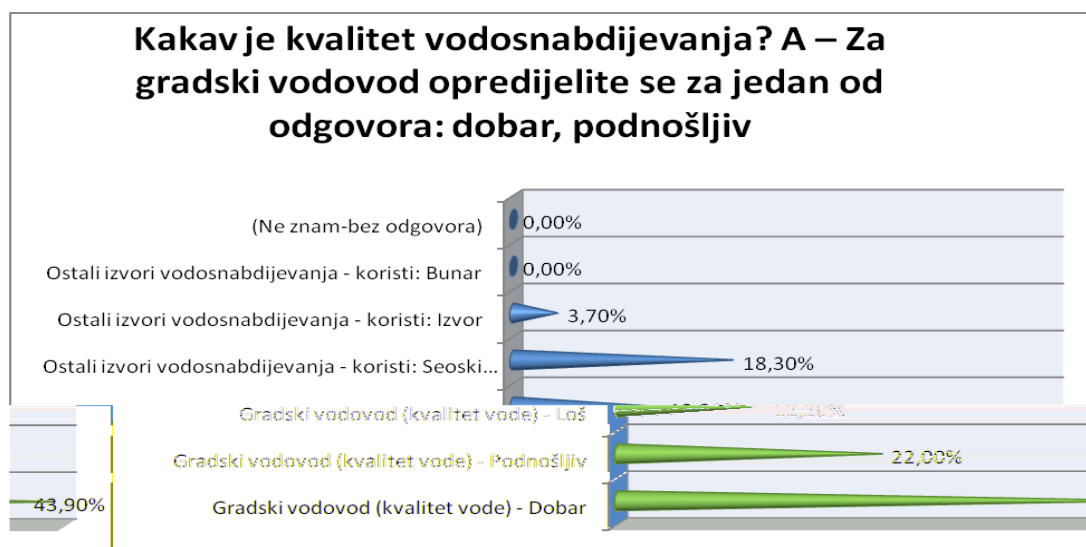
U kontekstu kvalitete grijanja, ispitanicima je postavljeno pitanje da jednostavnim odgovorima dobro i loše ocijene centralno grijanje u zimskom razdoblju ili ukoliko ga nemaju, da se izjasne koji energent koriste za zagrijavanje prostora.

Više od polovice anketiranih građana se grije na drva, a od 15% anketiranih koji imaju vlastito centralno grijanje, 11% ih smatra da je ono dobro.

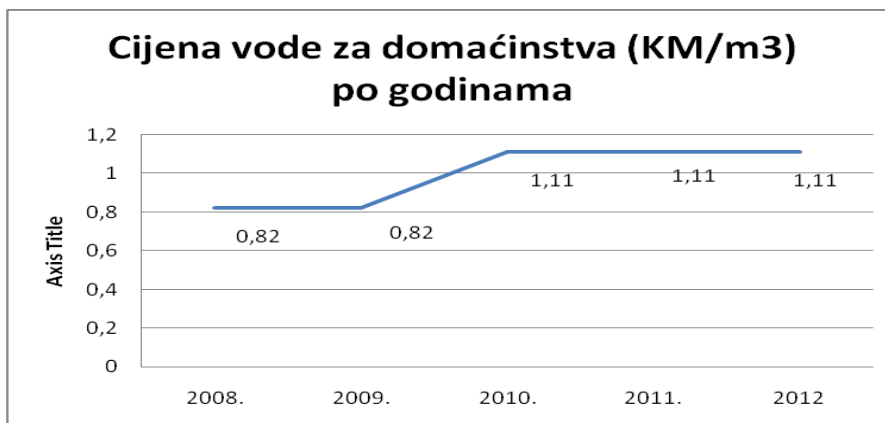
Kvalitet vodosnabdijevanja

Ispitanicima koji koriste gradski vodovod je postavljeno pitanje o kvaliteti vodosnabdijevanja, dok se od ostalih tražilo izjašnjavanje kakvu alternativnu vrstu vodosnabdijevanja koriste. Više od tri četvrtine anketiranih građana koriste gradski vodovod i isti smatraju da je kvalitet vodosnabdijevanja uglavnom dobar. Detaljniji pregled odgovora dat je u grafikonu koji slijedi:

Kada je riječ o opskrbi vodom u Općini Široki Brijeg kapaciteti izvorišta su zadovoljavajući, te redukcija u snabdijavanju u tijeku 2011. godine nije bilo. U Općini Široki Brijeg postoji jedan centralni vodovod, te četiri lokalna (Dobrič, Uzarići, Crnač I Jare), a briga oko vodovoda data je na upravljanje JP "Vodovod i kanalizacija" Široki Brijeg. U izgradnji su također lokalni vodovodi Kočerin, te Turčinovići. Iz godišnjeg Izvješća o radu JP "Vodovod i kanalizacija" vidljivo je da je potrebno izvršiti rekonstrukciju dotrajale vodoopskrbne mreže i rekonstrukciju glavne crpne stanice, kako u što skorije vrijeme ne bi došlo do pada vodoopskrbnog sustava.

Cijena vode se u Širokom Brijegu nije povećavala punih 14 godina, te iako se na 3.sjednici OV-a (od 30.12.2008.), glasovalo o *Odluci o davanju suglasnosti za povećanje cijene vode*, navedena Odluka nije dobila potrebnu većinu, a kao takva je i odbačena, te je cijena vode u prvom polugodištu 2009. godine ostala na razini iz 2008. godine (fizička lica: 0,82KM/m³). Međutim, nakon niza sastanaka održanih između načelnika Općine, predsjednika Općinskog vijeća, predstavnika klubova vijećnika, te ravnatelja Javnog poduzeća „Vodovod i kanalizacija“ d.o.o. Široki Brijeg, odlučeno je da je nužno poskupljenje cijene vode, koja je do tada bila najniža u ZHK. Prihodi od stare cijene vode su bili nedostadni da se osigura normalan rad poduzeća i održava postojeća vodoopskrbna mreža. Kao dodatno pojašnjenje ovog poskupljenja navedeno je da će se na ovaj način stvoriti uvjeti za daljnji razvoj komunalne infrastrukture. Od 01.04.2010. godine, građani Širokog Brijega tako plaćaju novu cijenu vode i ista za fizička lica iznosi 1,11 KM/m³ (osnovna cijena vode: 0,95 KM + PDV).

Ispitanike smo također upitali imaju li razloga da se žale na kvalitet vode za piće, te je nešto manje od dvije trećine anketiranih građana navelo kako nema razloga da se žale na kvalitet iste.

	AA	A	A	A	A
	Veoma mnogo razloga	Mnogo razloga	Neki razlozi	Nema razloga	(Ne znam)
Kvalitet vode	6.1%	6.1%	23.2%	63.4%	1.2%

Značajan problem u Općini Široki Brijeg predstavlja i nepostojanje kanalizacijske mreže, već se u tu svrhu koriste septičke jame, koje imaju negativan utjecaj na tlo i podzemne vode. Izgradnja kanalizacijske mreže je nešto što je najavljeno u tijeku 2009. godine, no zbog nedostatka sredstava izgradnja napreduje sporijim tempom. 2011. godina je tako protekla u daljnjoj pripremi i nastavku aktivnosti oko realizacije izgradnje kanalizacijskih kolektora, pročistača otpadnih voda, te završetak projektiranja vodovoda po naseljima.

9.5. Kultura, port, rekreacija, turizam

Široki Brijeg je udaljen od Jadranskog mora svega četrdesetak kilometara zračne linije, a nedirnuti planinski predjeli Čabulje, Čvrsnice i Vrana su putnicima dostupni za samo sat vremena vožnje, te mu pružaju iznimne preduvjete za razvitak ljetnog i zimskog turizma. Posebnu atraktivnost čitavom ovom kraju daje Blidinjska visoravan s "Parkom prirode Blidinje", koja plijeni svojom ljepotom i nedirnutom prirodom. Izgradnjom skijaškog centra na Risovcu ovo je odredište postalo iznimno zanimljivo i jako dobro posjećeno, naročito u zimskim mjesecima.

Blizina Međugorja (28 km), Mostara (22 km), slapova Kravice (45 km) i Koduše (40 km), Tribistova (35 km), te Hutovog blata (50 km) pruža mogućnost posjetiteljima Širokog Brijega da posjeti i ove atraktivne lokacije koje su smještene u neposrednoj blizini.

Ovdje treba pridodati i veliki broj kulturno-povijesnih znamenitosti, arheoloških nalazišta i spomenika (ostaci antičkog grada Mokriskika, ruševine srednjovjekovnog grada u Borku, predhistorijske gomile i sl.)

Jedna od znamenitosti je i dolina u blizini grada pod nazivom Borak, a u istoj se nalazi nekoliko zasebnih izvora koji formiraju rijeku Lišticu koja protječe kroz grad. Tu je i Mostarsko blato, naplavna zaravan koju presijeca tok rijeke Lištice, sa brojnim biljnim i životinjskim vrstama.

Sve su ovo potencijali koje lokalna vlast treba iskoristiti za promociju ove općine i privlačenje turista u istu.

Zadovoljstvo sa ponuđenim kulturnim sadržajem

Iako se radi o relativno maloj općini, Široki Brijeg se može pohvaliti da ima vlastito kino „Borak“ pa i vlastiti festival dokumentarnog filma „Mediteran film festival“ koji svake godine privlači veliki broj ljubitelja sedme umjetnosti u ovaj grad. Većina kulturnih događanja u Općini Široki Brijeg se kroz godinu odvijaju kroz program „Briješka zvona“, a isti uključuje razne koncerte, predstave, izložbe, promocije knjiga, likovne kolonije itd. U svrhu očuvanja kulturne tradicije i etno plesova brine se 14 kulturno-umjetničkih društava i nekoliko klapa, koje čine cca. 1000 aktivnih članova, od čega cca. polovica mladih. Općina Široki Brijeg se, po ovom pitanju, sve više nameće kao kulturno središte zapadne Hercegovine. U općini također djeluju i jedan dom kulture koji je u aktivnoj uporabi, te franjevačka galerija. Uz velike napore koje su poduzeli mladi ljudi, osobito uz zalaganje Mreže nevladinih udruga mladih Široki Brijeg, nekadašnja duhanska stanica „Dogana“, stavljena je u relativno funkcionalno stanje, a u njenim prost

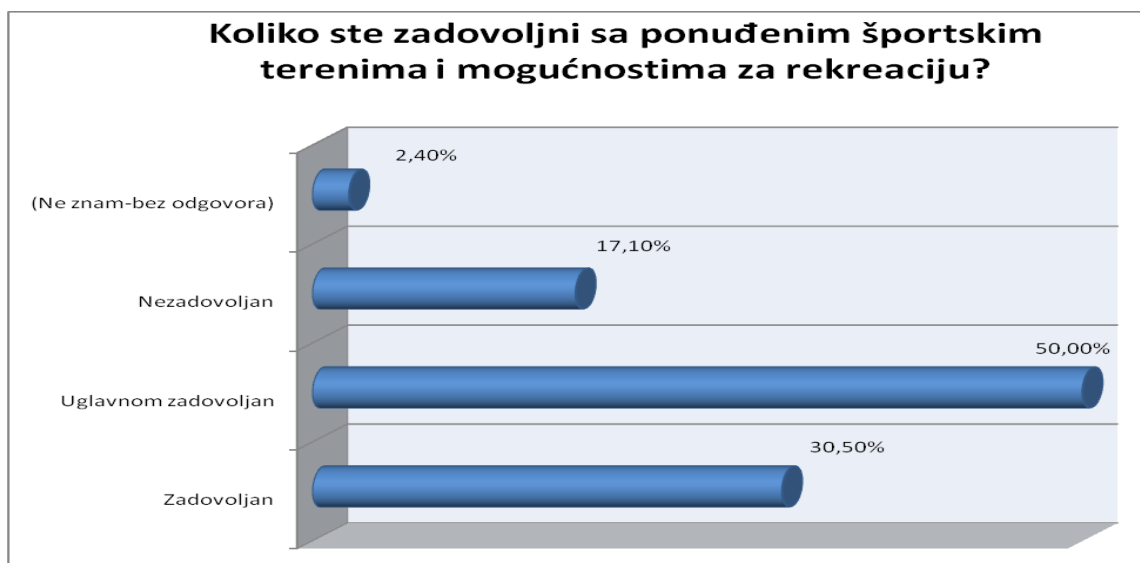
st nj ak m prka

Zadovoljstvo sa ponuđenim športskim sadržajem

U Općini Široki Brijeg djeluju 22 registrirana športska kluba od kojih su dva profesionalna (NK „Široki Brijeg“ i HKK „Široki“), a ostalih 20 djeluje na amaterskoj osnovi. Ovi klubovi se natječu na općinskoj, kantonalnoj, republičkoj i čak međudržavnoj razini. U području športa općina je u stalnoj koordinaciji sa Športskim savezom općine Široki Brijeg. Općina Široki Brijeg i Športski savez Široki Brijeg pomažu neka od tradicionalnih natjecanja kao što su: malonogometna liga MZ Općine Široki Brijeg; memorijal Gojko Šušak; ulične trke učenika i učenica osnovnih i srednjih škola; mini maraton Polog-Široki Brijeg; izbor najboljih sportaša, sportašica i momčadi; te izdavanje prigodnih publikacija, itd. U Općini Široki Brijeg postoji oko 10 športskih objekata zatvorenog tipa i oko 25 objekata otvorenog tipa (objekti su pogodni za: sve vrste dvoranskih športova, mali i veliki nogomet, tenis, bazen, trčanje itd.)

Ovdje je bitno istaknuti kako Općina Široki Brijeg posjeduje nogometni stadion koji zadovoljava UEFA-ine standarde, te je općenito općina koja je poznata po mnogobrojnim športskim natjecanjima.

Više od 80% anketiranih građana Širokog Brijega je zadovoljno sa ponuđenim športskim terenima i mogućnostima za rekreaciju, dapače, neki anketirani su istaknuli da istih možda ima „čak i previše“.

Izdvajanje iz proračuna za rekreaciju, kulturu i religiju

Rebalansom Proračuna za rekreaciju, kulturu i religiju predviđena su ukupna izdvajanja od 505.000 KM, odnosno 5,16%, čime se Široki Brijeg smjestio na deveto mjesto od 14 promatranih općina po visini izdvajanja za ovu stavku.

1. OPĆINA I GRADOVI PO SETOVIMA INDIKATORA

1.1. Ekonomska situacija

Ovaj set indikatora uključivao je sljedeće indikatore čija je vrijednost ulazila u izračunavanje kvalitete života građana: razina prihoda (BDP, prihodi po domaćinstvu), razina siromaštva, dugove domaćinstva, subjektivno ekonomsko naprezanje (sastavljanje „kraja s krajem“), i prosječnu plaću u općini/gradu.

Grad/Općina	Broj bodova
N. Sarajevo	12,751
Mostar	11,268
Banja Luka	11,15
Tuzla	9,562
Široki Brijeg	9,19
Zenica	8,849
Doboj	7,358
Bijeljina	7,102
Bihać	7,097
Trebinje	6,817
Travnik	6,744
Pale	6,065
Livno	5,737
Foča	4,419

BDP po glavi stanovnika u općinama/gradovima²¹ za 2010. godinu varirao je od 5.227 KM u Foči, do 18.210 KM u N. Sarajevu i 10.430 KM u Banjaluci. Nivo BDP-a u svim općinama/gradovima u 2010. godini dat je u Aneksu 3.

Prema rezultatima istraživanja, najveće prosječne prihode po domaćinstvu ostvaruju stanovnici Širokog Brijega, blizu 2.000 KM mjesečno, dok je ovaj iznos najmanji u Foči, oko 480 KM.

Istovremeno postotak domaćinstava sa prihodom manjim od 500 KM u Širokom Brijegu je 7%, a u Foči 72%.

Najveća prosječna neto plaća u posmatranim općinama/gradovima u 2011. godini bila je u Novom Sarajevu, 1.093 KM, dok je najniža prosječna plaća u Travniku, 676 KM.

Najveći broj ispitanika koji je imao većih poteškoća „sastaviti kraj s krajem“ je na području općina Trebinje, Pale i Foča.

Najveću učestalost dugovanja za plaćanje računa (komunalije,

struja, itd.) domaćinstva imali su ispitanici na području općine Trebinje, a najpovoljnija situacija po oba ova parametra bila je u Novom Sarajevu i Širokom Brijegu.

Ovaj set indikatora, od ukupno 80 bodova za objektivni kvalitet života, maksimalno je mogao odnijeti 14,4 bodova. Spisak poretka promatranih općina/gradova prema ovom setu indikatora dat je u tabeli.

²¹ Za procjenu BDP-a po općinama korištena formula Federalnog zavoda za razvoj, gdje se kao ulazni podaci koriste broj zaposlenih i prosječna plaća u općini i entitetu, te BDP entiteta.

1.2.

AA

A

Ovaj set indikatora uključivao je sljedeće indikatore čija je vrijednost ulazila u izračunavanje kvalitete života građana: vlasnička struktura domaćinstava (osobno vlasništvo, najam), površina stambenog prostora i osobno zadovoljstvo ispitanika vlastitim smještajem.

Prema rezultatima istraživanja, prosječna površina stambenog prostora u svim posmatranim općinama/gradovima je 76 m². Najmanju prosječnu kvadraturu stambenog prostora imaju ispitanici u Foči i Trebinju, oko 58m², dok je najveća prosječna kvadratura stambenog prostora u Širokom Brijegu. U svim općinama/gradovima, prosječna ocjena vlastitog smještaja na

Grad/Općina	Broj bodova
Široki Brijeg	10,936
Mostar	8,421
Travnik	8,025
Banja Luka	7,627
Trebinje	7,439
Livno	6,937
Zenica	6,894
N. Sarajevo	6,836
Doboj	6,382
Bijeljina	6,092
Tuzla	5,494
Bihać	5,402
Foča	5,387
Pale	5,156

U svim promatranim općinama/gradovima, izuzetno je nizak postotak onih koji su u 2011. godini imali neki dodatni vid obrazovanja (u prosjeku 15% od broja ispitanih), u vidu tečajeva, treninga, i sl. Od malog broja ispitanika koji su ih imali, većina obuka se odnosila na obuke vezane za sadašnji posao i strane jezike, zatim računare. Indikativno je da je vrlo mali broj ispitanika prošao obuke doobrazovanja i prekvalifikacije zavoda za zapošljavanje.

Internet svakodnevno koristi oko 50% ispitanika na području općina/gradova Banja Luka, Široki Brijeg i Mostar, dok je u ostalim općinama/gradovima taj postotak od 10% u Palama, do 36% u Bijeljini.

Ovaj set indikatora, od ukupno 80 bodova za objektivni kvalitet života, maksimalno je mogao odnijeti 12 bodova. Spisak poretka promatranih općina/gradova prema ovom setu indikatora dat je u tabeli.

1.4.

A

Općina/Grad	Broj bodova
Banja Luka	11,578
Zenica	9,955
N. Sarajevo	8,732
Široki Brijeg	8,707
Bihać	8,669
Mostar	8,205
Travnik	7,798
Tuzla	7,332
Livno	6,925
Pale	6,004
Trebinje	5,837
Bijeljina	5,765
Foča	5,244
Doboj	5,236

AA

AA

Ovaj set indikatora, zbog specifičnosti i širine oblasti koju obuhvaća, uključivao je samo 2 ključna indikatora, i to prirodni priraštaj stanovništva i zadovoljstvo obiteljskim životom.

Prema rezultatima istraživanja, od promatranih 14 općina/gradova, polovica je imala negativan prirodni priraštaj. Najlošije stanje je u općini Bijeljina, 339 više umrlih nego rođenih u 2011. godini. Zatim slijede Bihać i Doboj, sa prirodnim priraštajem od -330, odnosno -305. Među drugom polovicom općina/gradova sa pozitivnim prirodnim priraštajem, najbolja situacija je u Banjaluci i Zenici, sa 228, odnosno 169 više rođenih nego umrlih.

Međutim, ako se pogleda generalni trend u posljednjih nekoliko godina, u velikoj većini općina/gradova on je negativan.

Zadovoljstvo obiteljskim životom u prosjeku je u svim općinama/gradovima dobilo relativno visoku ocjenu na skali od 1 do 10, i ona se kreće od oko 6,3 u Foči, Trebinju i

Palama, pa do 8,5 u Bihaću, Širokom Brijegu i Tuzli.

Broj članova po domaćinstvu u promatranim općinama varira od 2,7 u Foči, do 4,1 u Širokom Brijegu, međutim, nije jednostavno dati kvalifikaciju u kojoj mjeri utjecaj na vrijednost ovog

indikatora ima nizak prirodni priraštaj, a u kojoj mjeri stupanj odvajanja mladih i zasnivanje obitelji.

Ovaj set indikatora, od ukupno 80 bodova za objektivni kvalitet života, maksimalno je mogao odnijeti 12,8 bodova. Spisak poretka promatranih općina/gradova prema ovom setu indikatora dat je u tabeli.

1.5. Zdravlje i zdravstvo

Općina/Grad	Broj bodova
Bijeljina	10,929
Široki Brijeg	10,095
Banja Luka	9,661
Pale	9,191
Mostar	8,898
N. Sarajevo	8,587
Tuzla	8,032
Trebinje	7,999
Doboj	7,467
Zenica	7,408
Foča	7,401
Bihać	7,318
Travnik	7,300
Livno	7,233

Ovaj set indikatora uključivao je sljedeće indikatore čija je vrijednost ulazila u izračunavanje kvalitete života građana: ocjena kvalitete zdravstvenih usluga i pristupačnost zdravstvenih ustanovam, broj liječnika u primarnoj zdravstvenoj zaštiti (PMZ), te proračunska izdvajanja za zdravstvo.

Prema rezultatima istraživanja, najpovoljniji omjer broja stanovnika na jednog liječnika u PMZ je u Tuzli, gdje na oko 670 stanovnika dolazi 1 liječnik. Slijede Trebinje i Novo Sarajevo, a najnepovoljnija situacija je u općini Livno, gdje na preko 1.600 stanovnika dolazi 1 liječnik u PMZ.

Najviše razloga za pritužbe za dugo čekanje na uslugu liječnika tijekom dana imali su ispitanici na području Livna, Mostara i Tuzle. Istovremeno, u ovim, a i u većini ostalih posmatranih općina/gradova, ispitanici nisu imali mnogo razloga da se žale na pristupnost zdravstvenim ustanovama, kako u smislu udaljenosti, tako i u smislu troškova da se dođe do liječnika.

Proračunska izdvajanja za oblast zdravstva iz općinskih/gradskih proračuna u 2011. godini varirala su od 8,80% u Bijeljini²² i 4,45% u Palama, pa do ispod 0,1% u Novom Sarajevu, Tuzli i Livnu.²³

Ovaj set indikatora, od ukupno 80 bodova za objektivni kvalitet života, maksimalno je mogao odnijeti 13,6 bodova. Spisak poretka promatranih općina prema ovom setu indikatora dat je u tabeli.

²² 4.000.000 KM u 2011. godini izdvojena su za projekt izgradnje nove bolnice, što je razlog ovako visokog postotka izdvajanja za ovu oblast u 2011. godini

²³ Zdravstvo u FBiH u potpunoj je nadležnosti kantona, ali Zakon o lokalnoj samoupravi ne sprečava općine/gradove da u cilju poboljšanja kvalitete zdravstvenih usluga i kvalitete života građana izdvajaju sredstva za ovu namjenu. Navedena konstatacija ipak ne sugerira općinama koje izdvajaju mala sredstva za ovu oblast da to u svakom slučaju čine, nego da sagledaju realne potrebe građana i proračunske mogućnosti i u oblastima koje nisu izravna nadležnost lokalne samouprave.

1.6. Infrastruktura

Općina/Grad	Broj bodova
Trebinje	4,409
Pale	4,208
N. Sarajevo	4,020
Bihać	3,954
Zenica	3,798
Foča	3,781
Travnik	3,679
Tuzla	3,487
Doboj	3,349
Livno	3,340
Bijeljina	3,214
Mostar	2,896
Banja Luka	2,614
Široki Brijeg	2,435

Ovaj set indikatora uključivao je (ne)zadovoljstvo sljedećim parametrima čija je vrijednost ulazila u izračunavanje kvalitete života građana: električna mreža, vodoopskrbni sustav, kanalizacija, grijanje, školski objekti, zdravstveni objekti, putevi i ulice, te internet infrastruktura.

Među navedenim oblastima infrastrukture, ispitanici su u najvećoj mjeri zadovoljni stanjem elektro mreže. Ipak, manje oscilacije postoje, pa su ovim parametrom najviše zadovoljni ispitanici na području Trebinja, a najmanje u Širokom Brijegu. Vodoopskrbnim sustavom najzadovoljniji su u Travniku i Palama, a najmanje zadovoljni u Širokom Brijegu i Doboju. Najnezadovoljniji sustavom centralnog grijanja su ispitanici sa područja Banja Luke, dok su najzadovoljniji u Palama. Indikativno je kako je na ovakav rezultat utjecala i cijena grijanja, iako se pitanje odnosilo na zadovoljstvo samom infrastrukturom. Naime, cijena grijanja je oko 2,5 puta veća u Banja Luci nego u Palama.

Generalno, poredeći oblasti infrastrukture, u prosjeku je najveće nezadovoljstvo putnom infrastrukturom, i to najviše u Mostaru, Livnu i Širokom Brijegu, a najmanje u Novom Sarajevu, Palama i Trebinju.

Ovaj set indikatora, od ukupno 80 bodova za objektivni kvalitet života, maksimalno je mogao odnijeti 4,8 bodova. Spisak poretka promatranih općina prema ovom setu indikatora dat je u tabeli.

1.7. A

Općina/Grad	Broj bodova
Pale	4,741
Trebinje	4,581
Livno	4,568
Bihać	4,418
Foča	4,319
Doboj	4,175
Bijeljina	4,046
N. Sarajevo	3,975
Travnik	3,946
Banja Luka	3,894

Ovaj set indikatora, zbog specifičnosti i širine oblasti koju obuhvaća, uključivao je samo 3 ključna indikatora vezana za životnu sredinu u lokalnom okruženju, odnosno žalbe građana na zagađenost zraka, buku i divlje deponije.

Najviše razloga za žalbe na zagađenje zraka imali su ispitanici na području općina Zenica i Tuzla, a najmanje u Palama, Livnu i Trebinju. Na buku se u najvećoj mjeri žale Mostarci, gdje je istovremeno i najveći problem sa divljim deponijama.

Ovaj set indikatora, od ukupno 80 bodova za objektivni kvalitet života, maksimalno je mogao odnijeti 4,8 bodova. Spisak poretka promatranih općina/gradova prema ovom setu indikatora dat je u tabeli.

Zenica	3,763
Široki Brijeg	3,735
Tuzla	3,603
Mostar	3,127

1.8. A A

Općina/Grad	Broj bodova
Pale	5,004
Zenica	4,861
Široki Brijeg	4,783
Bijeljina	4,732
Bihać	4,611
Trebinje	4,409
Foča	4,370
Travnik	4,316
Banja Luka	4,220
N. Sarajevo	4,158
Livno	4,158
Tuzla	3,952
Mostar	3,897
Doboj	3,833

Ovaj set indikatora uključivao je sljedeće indikatore čija je vrijednost ulazila u izračunavanje kvalitete života građana: povjerenje u ljude, sigurno susjedstvo, sigurnost građana (opća sigurnost i sigurnost u prometu), javne usluge (efikasnost i efektivnost lokalne uprave kao servisa građana, komunalne usluge), kultura, šport i rekreacija.

Rezultati istraživanja govore kako je generalno u svim promatranim općinama/gradovima niska razina povjerenja u ljude, što govori između ostalog o općoj slici bosanskohercegovačkog društva. Na skali od 1 do 10, jedinu prosječnu ocjenu povjerenja u ljude preko 5 dali su ispitanici na području općine Livno (5,39), zatim slijede Doboj, Mostar i Zenica (u rasponu od 4,8 do 4,6). Najniža prosječna ocjena stupnja povjerenja u ljude data je u Trebinju, 1,82.

U poređenju sa brojem stanovnika, najveći broj teških/provalnih krađa i prometnih nezogda zabilježen je u Tuzli, gdje je ukupan broj teških krađa u 2011. godini 2.021, odnosno jedna krađa na 65 stanovnika. Tijekom 2011. godine

u Tuzli su zabilježene 2293 prometne nezgode, ili jedna na 57 stanovnika. Najpovoljnija situacija po pitanju teških krađa je u Širokom Brijegu (877 st. na 1 krađu), ali i Palama i Bijeljini, gdje je omjer 770 odnosno 750 stanovnika na 1 krađu. Najmanje prometnih nezgoda u odnosu na broj stanovnika u 2011. godini desilo se u Palama, samo 65 nezgoda, odnosno jedna na 403 stanovnika.

Istovremeno, ispitanici su noćne štetnje kao sigurne u najvećoj mjeri ocijenili na području općina Bihać, Široki Brijeg i Livno, a najlošiju ocjenu ovaj indikator dobio je u Novom Sarajevu, i to drastično lošiju u odnosu na većinu promatranih općina/gradova.

A A A A

Administrativni aparat u svim općinama/gradovima i dalje je veoma glomazan i skup. Lokalna zajednica sa najvećim brojem uposlenih u lokalnoj administraciji u odnosu na broj stanovnika je Trebinje, gdje na jednog administrativca dolazi ispod 200 stanovnika. Ne zaostaje ni Mostar, sa omjerom 1:215. Najpovoljniji odnos među posmatranim općinama i gradovima ima Banjaluka, sa 666 stanovnika na jednog administrativca. Slijede Travnik i Zenica, sa 512 odnosno 412 stanovnika na jednog zaposlenog u lokalnoj administraciji. Radi poređenja, težnje razvijenih zemalja EU u kontekstu funkcionalnosti i efikasnosti administrativnog aparata idu ka 1 – 1,5 promila, odnosno 1 administrativca na 1.000-1.500 stanovnika.

Istovremeno, posmatrane općine/gradovi značajna sredstva izdvajaju za financiranje administrativnog aparata, i to u rasponu od 15,5% kao što je slučaj u Banja Luci, do 31% u Doboju. Naknade odbornicima/vijećnicima još drastičnije variraju od 220 KM u Livnu, do 850 odnosno 890 KM u Banjaluci i Doboju, koji i nakon smanjenja naknada od 35% i dalje vodi u ovoj vrsti izdataka iz općinske kase. Istovremeno, općina Doboj je veoma „štedljiva“ kada su u pitanju izdvajanja za najučestaliji vid sudjelovanja građana u procesima donošenja odluka na lokalnoj razini, a to su mjesne zajednice pa je u 2011. godini izdvojila svega 0,11% proračuna za ovu namjenu.

Najveća razina zadovoljstva kod usluga koje pruža lokalna administracija (šalter sala, matična služba, građevinske dozvole, potvrde, itd.) izražen je kod ispitanika na području općina Bihać i Zenica, a ove općine najbolje su ocijenjene i kada je u pitanju informiranje i komunikacija sa građanima. Najniža razina zadovoljstva uslugama lokalne administracije je u Mostaru i Širokom Brijegu, a po pitanju komunikacije sa građanima i informiranja u Livnu, Mostaru i Doboju.

Komunalne usluge

U oblasti komunalnih usluga, nalazi CCI govore da u posmatranim općinama, najskuplju vodu piju građani Bijeljine, Širokog Brijega i Tuzle, sa cijenom preko 1,10 KM/m³. Za razliku od njih, građani Zenice vodu plaćaju svega 0,47 KM/m³. Ako se vodovod i kanalizacija gledaju kao jedinstven sustav, građani Bijeljine plaćaju drastično najveću cijenu, i to 2,34 KM/m³, i to iz razloga što se cijena kanalizacije naplaćuje jednako kao i cijena vode, što je jedinstven slučaj u BiH. Planirani trend daljnjeg godišnjeg poskupljenja vode i kanalizacije u Bijeljini zaustavljen je u 2012. godini, iako je ranijim ugovorom o izgradnji kanalizacijske mreže definirano godišnje povećanje cijene vode i kanalizacije od 9% plus godišnja inflacija. Kvalitetom vodoopskrbe najzadovoljniji su u Travniku i Palama, a najmanje zadovoljni u Širokom Brijegu.

Od promatranih općina, najjeftinije centralno grijanje plaćaju građani Tuzle, 1,68 KM/m² tijekom šestomjesečne sezone grijanja, dok je u Banja Luci i Travniku ta cijena skoro 2 puta veća. Najvišu cijenu centralnog grijanja plaćaju građani Foče, 4,13 KM/ m², ali se radi o

sustavu sa izuzetno malim brojem korisnika, dok se većina grada grije vlastitim sustavima i pećima.

Ovaj set indikatora, od ukupno 80 bodova za objektivni kvalitet života, maksimalno je mogao odnijeti 8 bodova. Spisak poretka posmatranih općina/gradova prema ovom setu indikatora dat je u tabeli.

A A INA/GRADOVA PREMA OBJEKTIVNOJ KVALITETI

Ukupno gledajući, prema svih osam setova indikatora objektivne kvalitete života, najveći indeks kvalitete života dobijen je za općinu Široki Brijeg, i iznosi 57,89, od mogućih 80,00. Najniži indeks kvalitete života dobijen je za općinu Foča, i iznosi 41,37. Pregled indeksa za ostale posmatrane općine/gradove dat je u tabeli.

Poredak		Indeks
1.	Široki Brijeg	57,889
2.	Banja Luka	57,516
3.	N. Sarajevo	56,084
4.	Mostar	53,650
5.	Zenica	53,122
6.	Bihać	50,505
7.	Travnik	49,396
8.	Bijeljina	49,311
9.	Tuzla	48,777
10.	Trebinje	47,852
11.	Livno	47,350
12.	Pale	47,333
13.	Doboj	44,468
14.	Foča	41,369

2. A A A AA Po indikatorima subjektivne

	Ocjena
N. Sarajevo	7.64
Široki Brijeg	7.44
Zenica	7.34
Tuzla	7.12
Mostar	7.03
Bijeljina	7.01
Bihać	7.01
Banjaluka	6.69
Livno	6.64
Doboj	6.29
Travnik	6.22
Trebinje	6.11
Pale	6.01
Foča	5.54
Prosjeak:	6.74

U izračunavanje subjektivne kvalitete života, korištena su 3 seta indikatora: generalno zadovoljstvo životom, komponente zadovoljstva (obrazovanje, posao, sadašnji životni standard, smještaj, obiteljski život, zdravlje, društveni život), i osobna sreća.

Na pitanje "Sve u svemu, koliko ste na skali od 1 do 10 zadovoljni svojim životom ovih dana?", najveću prosječnu ocjenu dali su ispitanici na području općina Novo Sarajevo (7,64) i Široki Brijeg (7,44), a najnižu Foča (5,54) i Trebinje (6,11). Ostale prosječne ocjene zadovoljstvom životom po općinama date su u tabeli.

Pregled prosječnih ocjena po pojedinačnim komponentama zadovoljstva dat je u tabeli koja slijedi:

Koliko ste zadovoljni sa Va							
	Obrazovanjem	poslom	A A standardom		Obiteljskim	Zdravljem	A
Banja Luka	6.42	6.72	4.77	6.94	8.09	7.32	7.04
Široki Brijeg	7.12	7.32	6.22	8.47	8.63	7.82	8.09
Bihać	6.06	6.46	6.29	7.65	8.56	6.96	7.06
Zenica	5.88	7.02	6.44	7.50	8.49	7.37	7.00
N. Sarajevo	6.91	7.62	6.96	7.93	8.65	7.79	7.72
Livno	6.25	6.48	4.68	7.11	7.81	6.72	6.72
Bijeljina	6.88	7.68	4.86	7.54	8.02	7.37	7.03

Trebinje	6.41	7.42	5.74	6.34	6.33	5.99	5.91
Foča	6.55	7.28	4.54	5.80	6.21	5.45	5.74
Pale	6.46	6.44	5.02	6.36	6.37	6.02	5.92
Mostar	6.87	7.79	6.06	7.82	7.81	7.64	6.98
Doboj	5.99	6.71	4.58	6.73	7.18	7.36	6.02
Travnik	6.66	6.22	4.62	7.81	8.18	7.01	6.56
Tuzla	6.66	7.03	5.62	7.74	8.45	7.38	7.54
Prosjeak	6.53	7.08	5.48	7.28	7.79	7.06	6.83

rad	Ocjena 1-10
N. Sarajevo	8.13
Tuzla	7.87
Bijeljina	7.76
Zenica	7.76
Široki Brijeg	7.66
Bihać	7.64
Banjaluka	7.56
Mostar	7.55
Livno	7.45
Travnik	7.20
Doboj	6.92
Trebinje	6.32
Pale	6.27
Foča	5.96
Prosjeak	7.32

Na pitanje "Označite na skali od 1 do 10 koliko ste sretni? Pri čemu 1 znači veoma nesretan, a 10 veoma sretan", najbolja prosječna ocjena osobne sreće data je na području općina Novo Sarajevo (8,13) i Tuzla (7,87), a najslabija na području općina Foča (5,96), Pale (6,27) i Trebinje (6,32). Ostale prosječne ocjene osobne sreće date su u tabeli.

A A INA I GRADOVA PREMA SUBJEKTIVNOJ KVALITETI

Ukupno gledajući, prema svim indikatorima subjektivne kvalitete života, najveći indeks kvalitete života dobijen je za općinu Novo Sarajevo i iznosi 23,37 od mogućih 30,00. Najniži indeks kvalitete života dobijen je za općinu Foča, i iznosi 17,36. Pregled indeksa za ostale posmatrane općine/gradove dat je u tabeli.

Poredak	ina/grad	Indeks
1.	Novo Sarajevo	23,374

IV

Kada je riječ o ekonomskim prilikama u općini Široki Brijeg, iste su se u posljednjih nekoliko godina značajno poboljšale: BDP po glavi stanovnika općine je od 2007. godine narastao za 36%, a od 2008. godine prosječna neto plaća je narasla za 23%. Prosječna ukupna primanja anketiranih domaćinstava u općini Široki Brijeg iznose 1.971 KM, čime je Široki Brijeg zauzeo prvo mjesto po visini ukupnih prosječnih primanja anketiranih domaćinstava među promatranim općinama. Po broju siromašnih (anketiranih) domaćinstava, Općina Široki Brijeg se nalazi na posljednjem mjestu od svih 14 promatranih općina.

Kada je riječ o stanovanju i lokalnom okruženju Široki Brijeg se po indeksu kvalitete življenja nalazi na prvom mjestu, a također se nalazi i na prvom mjestu kada je riječ o visini prosječne kvadrature stambenog prostora anketiranih domaćinstava u promatranim općinama. Anketirani širokobriježani su se također smjestili na prvo mjesto po zadovoljstvu vlastitim smještajem.

Po indeksu kvalitete življenja vezano za obrazovanje, zaposlenje i vještine i tu se Općina Široki Brijeg također smjestila na prvo mjesto, a ista je ujedno i prva po ukupnom iznosu koji se izdvaja iz Proračuna za obrazovanje.

Kada je riječ o strukturi domaćinstva i odnosima u obitelji, Općina Široki Brijeg je jedna od rijetkih općina u kojoj je već duži niz godina prisutan trend pozitivnog prirodnog priraštaja.

Širokobriježani su također zadovoljni sa učinkovitošću zdravstvenih djelatnika, napose liječnika, te isti također smatraju da je pristupnost zdravstvenim ustanovama jako dobra. Zamjerka građana u sferi zdravstva odnosi se jedino na vrijeme koje isti provedu čekajući na liječnika u čekaonici.

Indeks kvalitete života u Općini Široki Brijeg je najlošiji kada je riječ o infrastrukturi. Naime, širokobriježani su najnezadovoljniji stanjem putne infrastrukture, koja trenutno nije na zadovoljavajućoj razini i ne može podmiriti sve potrebe građana ove općine, te kanalizacije, čija se izgradnja već duži niz godina najavljuje, ali čija je realizacija u stagnaciji zbog nedostatka financijskih sredstava. Anketirani građani Općine Široki Brijeg su od svih promatranih općina/gradova najmanje zadovoljni kvalitetom vodoopskrbnog sustava u Općini.

Unatoč brojnim poboljšanjima koje je lokalna vlast poduzela s ciljem unapređenja komunikacije sa građanima i transparentnosti rada lokalne uprave, anketirani građani Općine Široki Brijeg nisu previše zadovoljni kvalitetom komunikacije lokalne uprave, osobito u sferi javnih nastupa.

Šport se u Širokom Brijegu, baš kao i kulturne manifestacije, u zadnjih par godina sve više razvija, a Široki Brijeg se sve više nameće kao regionalni kulturni i športski centar. Iako su anketirani građani izjavili da su uglavnom i više nego zadovoljni ponuđenim športskim sadržajima i mogućnostima za rekreaciju, isti su također naveli kako nisu previše zadovoljni ponuđenim kulturnim sadržajima.

Kada je riječ o općoj sigurnosti građana, vezano za teške krađe, Općina Široki Brijeg je najsigurnija od svih promatranih općina sa najmanjim brojem krađa u odnosu na broj stanovnika.

Od svih promatranih općina, anketirani građani Općine Široki Brijeg su najzadovoljniji u čak 5 od 7 oblasti, a to su: obrazovanje, smještaj, obiteljski život, zdravlje, te društveni život. Nešto manje zadovoljni su sadašnjim poslom i životnim standardom.

Kada je riječ o subjektivnom zadovoljstvu vlastitim životom, anketirani građani su se smjestili na visoko drugo mjesto od 14 promatranih općina.

A	A	A	A	A	A	A	A	AC	A
dolazimo do podatka da ukupan indeks objektivne					A	A	A	A	iznosi
57,889 bodova (od maksimalnih 80), te se					AC	time smjestio na prvo mjesto po			
A	A	od 14 promatra			A	/gradova.			
A	A	AA	A	A	A	A	A	A	AA
A	A	A	A	A	A	A	A	AC	AA
smjestili na drugo mjesto od svih promatranih					/gradova.				

ANEKS I**A****A****A****A A****A****Æ****1. EKONOMSKO STANJE**

Indikator	Parametri	Rang/ maksimalna vrijednost		A vrijednost	Stvarno stanje
Razina prihoda	Razina BDP po glavi stanovnika	0,20	10,0	5,000	5,000
	Prihod po domaćinstvu	0,20	10,0	8,445	8,445
Razina siromaštva	U odnosu na prosječan BDP	0,15	7,5	10,000	7,500
Dugovi domaćinstva		0,15	7,5	6,408	4,806
Subjektivno ekonomsko naprezanje		0,15	7,5	4,213	3,160
Prosječna plaća u općini/gradu		0,15	7,5	4,000	3,000
Indikator ekonomskog stanja			14,4* x/50		9,190

2. STANOVANJE I LOKALNO

Indikator	Parametri	Rang/ maksimalna vrijednost		Prosječna A vrijednost	Stvarno stanje
Vlasnička struktura		0,30	9	9,206	8,285
Životni prostor		0,30	9	7,312	6,581
Zadovoljstvo sa stanovanjem		0,40	12	8,467	10,160
Indikator stanovanja i A			9,6* x/30		8,008

3. ZAPOSLENJE, OBRAZOVANJE I VJ

Indikator	Parametri	Rang/ maksimalna vrijednost		Prosječna A vrijednost	Stvarno stanje
Zaposlenost		0,40	16	9,880	15,808
Izdavanje iz proračuna za		0,35	14	10,000	14,000

obrazovanje					
Uočena sigurnost posla		0,15	7	6,573	4,601
Obrazovanje i vještine	Korištenje interneta	0,05	2	6,910	1,382
	Obrazovanje ili treninzi (tečajevi)	0,05	2	3,139	0,664
Indikator zaposlenja, obrazovanja i vj			12,0* x/40		10,936

4. STRUKTURA AA I U OBITELJI

Indikator	Parametri	Rang/ maksimalna vrijednost		Prosj A vrijednost	Stvarno stanje
Prirodni priraštaj stanovništva		0,50	10	5,000	5,000
Zadovoljstvo obiteljskim životom		0,50	10	8,605	8,605
Indikator strukture AA u obitelji			12,8* x/20		8,707

5. ZDRAVLJE I ZDRAVSTVO

Indikator	Parametri	Rang/ maksimalna vrijednost		Prosj A vrijednost	Stvarno stanje
Kvalitet zdravstvenih usluga	Kašnjenje u dobijanju pomoći	0,15	6,0	8,290	4,974
	Čekanje na uslugu liječnika tijekom dana	0,15	6,0	7,607	4,564
Pristupnost zdravstvenim ustanovama	Udaljenost od ambulate, bolnice, medicinskog centra	0,15	6,0	9,206	5,524
	Troškovi da se dođe kod				

	liječnika	0,15	6,0	8,382	5,029
Broj liječnika primarnoj zdravstvenoj zaštiti		0,10	4,0	6,000	2,400
Izdvajanje iz proračuna za zdravstvo		0,30	12,0	6,000	7,200
Indikator zdravlja i zdravstva			13,6* x/40		10,095

6. INFRASTRUKTURA

Indikator	Parametri	Rang/ maksimalna vrijednost		Prosječna vrijednost	Stvarno stanje
Zadovoljstvo postojećom infrastrukturom	Električna mreža	0,125	1,25	7,424	0,928
	Vodoopskrbni sustav	0,125	1,25	7,012	0,701
	Kanalizacija	0,125	1,25	3,827	0,478
	Grijanje	0,125	1,25	5,365	0,671
	Školski objekti	0,125	1,25	4,035	0,504
	Zdravstveni objekti	0,125	1,25	4,416	0,552
	Putevi i ulice	0,125	1,25	2,525	0,316
	Internet	0,125	1,25	7,380	0,923
Indikator infrastrukture			4,8* x/10		2,435

7. A

Indikator	Parametri	Rang/ maksimalna vrijednost		Prosječna vrijednost	Stvarno stanje
Životna sredina u lokalnom okruženju	Buka	0,35	3,5	8,126	2,884
	Zagađenje zraka	0,35	3,5	7,938	2,778
	Divlje deponije	0,30	3,0	7,068	2,120
A sredine			4,8* x/10		3,735

8. A

Indikator	Parametri	Rang/ maksimalna vrijednost		Prosj A vrijednost	Stvarno stanje
Povjerenje u ljude		0,10	5,0	4,331	2,207
Sigurno susjedstvo		0,15	7,5	7,610	5,707
Sigurnost građana	Opća sigurnost građana	0,08	4,0	10,000	4,000
	Sigurnost na putevima	0,07	3,5	3,000	1,050
Komunalne usluge	Kvalitet usluga općinskih funkcija	0,10	5,0	4,033	2,016
	Odvoženje smeća	0,03	1,5	2,206	0,331
	Grijanje u zimskom razdoblju (centralno)	0,06	3,0	7,750	2,325
	Kvalitet vodosnabdijevanja	0,06	3,0	7,187	2,156
	Kvalitet informiranja građana	0,04	2,0	3,381	0,676
	Broj zaposlenih u organima uprave	0,04	2,0	6,000	1,200
	Izdvajanje za plaće i doprinose iz proračuna za zaposlene u organima uprave	0,06	3,0	7,000	2,100
	Visina primanja vijećnika	0,04	2,0	10,000	2,000
	Izdvajanje iz proračuna za	0,04	2,0	10,000	2,000

	mjesne zajednice				
Kultura, šport, rekreacija, turizam, NVO	Zadovoljstvo sa ponuđenim kulturnim sadržajem	0,05	2,5	2,217	0,554
	Zadovoljstvo sa ponuđenim športskim sadržajem	0,04	2,0	5,862	1,172
	Izdvajanje iz proračuna za rekreaciju, kulturu i religiju	0,04	2,0	2,000	0,400
A A			8,0* x/50		4,783

INDEKS KVALITETE

Set indikatora	Rang/Vrijednost		Indeks
Ekonomsko stanje	0,18	14,4	9,190
Stanovanje i lokalno okruženje	0,12	9,6	8,008
Zaposlenje, obrazovanje i vještine	0,15	12,0	10,936
Struktura domaćinstva i odnosi u obitelji	0,16	12,8	8,707
Zdravlje i zdravstvo	0,17	13,6	10,095
Infrastruktura	0,06	4,8	2,435
Životna sredina	0,06	4,8	3,735
Uočeni kvalitet društva	0,10	8,0	4,783
Indeks kvalitete		80 (max)	57,889

Indeks kvalitete života za Općinu Široki Brijeg je **57,89** od mogućih (idealno) 80 bodova, odnosno **72,36% od maksimalnog iznosa**.

ANEKS 2 - Uporedne tabele subjektivne i objektivne kvalitete A

A A A A inama/gradovima BiH (po poretku)

ina/

Uporedna analiza indeksa kvalitete

ina/Grad		Indeks objektivne kvalitete (max 80)	Indeks zadovoljstva vlastitim (max 30)	Indeks osobne (izdvojeno) (max 10)	Napomena
1.	Široki Brijeg	57,889	23,082	7,66	
2.	Banja Luka	57,516	20,913	7,56	
3.	Novo Sarajevo	56,084	23,374	8,13	
4.	Mostar	53,650	21,784	7,55	
5.	Zenica	53,122	22,182	7,76	
6.	Bihać	50,555	23,082	7,64	
7.	Travnik	49,396	19,995	7,20	
8.	Bijeljina	49,311	21,745	7,76	
9.	Tuzla	48,777	22,110	7,87	
10.	Trebinje	47,852	18,695	6,32	
11.	Livno	47,350	20,558	7,45	
12.	Pale	47,333	18,331	6,27	
13.	Doboj	44,468	19.506	6,92	
14.	Foča	41,369	17.358	5,96	

ANEKS 3 tabelarni pregle
A
A A
A
A

INA/ GRAD	2011.	% ZDRA- VSTVO	% OBRAZO- VANJE	% KULTURA, REKREACIJA RELIGIJA	% E LA	% RAD MZ	NAKN- ADE SO/OV (KM)
Banjaluca	152.105.000	0,49	8,97	4,64	15,48	0,48	850
C	31.700.000	0,14	1,14	4,35	21,22	0,35	500
Bijeljina	50.292.960	8,80	3,4	1,89	17,33	0,1	700
Doboj	25.300.000	0,51	5,53	9,1	30,96	0,11	890
	8.711.785	0,7	1,97	7,38	15,53	0,28	350
Livno	12.119.500	0,08	8,65	6,02	20,83	0,17	220
Mostar	56.399.053	0,39	9,52	12,79	27,31	0,03	300
N. Sarajevo	25.149.000	0	2,01	0,52	19,43	0,28	493
Pale	11.159.269	4,45	1,73	3,92	16,30	0	500
AC	9.783.400	0,52	14,19	5,16	21,78	1,23	350
Travnik	10.466.879	0,43	10,57	7,68	20,65	0,61	450
Trebinje	18.917.990	1,34	9,32	11,46	19,96	0,03	500
Tuzla	37.696.099	0,03	4,2	6,44	26,44	3,40	770
Zenica	39.915.000	0,34	4,7	13,00	15,72	0,56	600

INA/ GRAD	BROJ STANOVNIKA	BROJ STANOVNIKA NA 1 ZAPOSLENU OSOBU	BR. STANOVNIKA NA 1 LJEKARA U PRIM. ZDR.	BROJ STANOVNIKA NA 1 ZAPOSLENOG U OAS
Banjaluka	226.459	3,8	972	666
C	61.491	5,2	1308	251
Bijeljina	108.814	5,3	963	360
Doboj	77.967	6,2	1.257	328
	24.441	7,1	978	287
Livno	31.785	7,7	1673	342
Mostar	111.602	4,1	820	215
N. Sarajevo	73.394	2,9	780	328
Pale	26.208	5,2	970	308
Ⓐ	26.304	4,2	849	325
Travnik	54.771	4,9	1.245	512
Trebinje	30.789	4,1	733	187
Tuzla	131.768	4,1	669	310
Zenica	127.202	5,0	1.272	412

INA/ GRAD	BR STANOVNIKA	BDP PO GLAVI STANOVNIKA	A A	% NEZAPOSLENI H U ODNOSU NA BR. ST.
Banjaluka	226.459	10 430	1 043	8
Bihać	61.491	6 519	910	16
Bijeljina	108.814	6 524	776	13
Doboj	77 967	5 475	807	15
Foča	24.441	5 227	882	14,41
Livno	31.785	5 792	876	12
Mostar	111.602	9 800	1 000	13,47
N. Sarajevo	73.394	18 210	1 093	11,77
Pale	26.208	7 036	838	13,58
Š. Brijeg	26.304	7 029	744	14
Travnik	54.771	5 887	676	14
Trebinje	30.789	9 523	845	13
Tuzla	131.768	8 410	841	14,6
Zenica	127.202	6 779	794	17

INA/ GRAD	CIJENA VODE	CIJENA ODVOZA A ²	CIJENA GRIJANJA A
Banjaluka	0,82	0,115	3,30
C	0,94	0,0838	nema cg
Bijeljina	1,17	0,10	2,75
Doboj	0,85	0,1005	1,95
	0,52	0,0844	4,13
Livno	1,15	0,12	0,0982 KM/kWht ²⁴
Mostar	0,92	0,1106	nema cg
N. Sarajevo	0,87	0,11	2,38
Pale	1,00	0.14	2,74
AC	1,11	0,1339	nema cg
Travnik	0,93	0,1323	3,24
Trebinje	0,85	0,13	nema cg
Tuzla	1,24	0,10	1,68
Zenica	0,47	0,10	2,80

²⁴ U Livnu se cijena grijanja iskazuje mjerenjem utroška toplotne energije.

INA/ GRAD	BR STANOVNIKA	PRIRODNI A 2008	PRIRODNI A 2009	PRIRODNI A 2010	PRIRODNI A 2011
Banjaluka	226.459	203	276	175	223
Bihać	61.491	-118	-234	-256	-330
Bijeljina	108.814	-178	-60	-263	-337
Doboj	77.967	-256	-330	-191	-305
Foča	24.441	-75	-65	-112	-106
Livno	31.785	-65	-79	-41	-62
Mostar	111.602	-27	-37	-19	56
N. Sarajevo	73.394	-92	-76	-48	52
Pale	26.208	-89	-69	-88	-82
Š. Brijeg	26.304	55	60	66	69
Travnik	54.771	70	54	-50	6
Trebinje	30.789	-37	-64	-75	-65
Tuzla	131.768	-74	-39	-40	-79
Zenica	127.202	210	302	223	169

/GRAD	BR STANOVNIKA	BR. PROMETNIH NEZGODA	BR. A Đ
Banjaluka	226.459	2 579	393
Bihać	61.491	1 012	176
Bijeljina	108.814	839	145
Doboj	77.967	455	205
Foča	24.441	107	39
Livno	31.785	269	87
Mostar	111.602	1 013	170
N. Sarajevo	73.394	1 841	252
Pale	26.208	65	34
Š. Brijeg	26.304	214	30
Travnik	54.771	650	193
Trebinje	30.789	271	47
Tuzla	131.768	2 293	2 021
Zenica	127.202	1 615	833

INA/ GRAD	BR STANOVNIKA	BR. KORISNIKA JAVNE KUHINJE	% ISPITANIKA SA ISPOD A A A
Banjaluka	226.459	670	20,7
Bihać	61.491	350	30
Bijeljina	108.814	230	37,5
Doboj	77.967	200 ²⁵	24
Foča	24.441	nema jk	72
Livno	31.785	nema jk	37,5
Mostar	111.602	449	19,9
N. Sarajevo	73.394	628	11,8
Pale	26.208	nema jk	57,4
Š. Brijeg	26.304	nema jk	7,3
Travnik	54.771	748	35
Trebinje	30.789	60	57,4
Tuzla	131.768	3500	29,9
Zenica	127.202	2044	22,5

²⁵ U Doboju nema javne kuhinje, ali je procjena potreba urađena od Centra za socijalni rad 200 korisnika